

**Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»**

**Методичні рекомендації для самостійного вивчення
дисципліни «Адміністративний менеджмент»**

(для магістрів)

Київ-2018

Підготовлено кандидатом економічних наук, доцентом В.П. Сладкевичем.

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту ННІМЕФ Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 2 від 26.09. 2018 року).

Схвалено Вченою радою ННІМЕФ Міжрегіональної Академії управління персоналом

Сладкевич В.П. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Адміністративний менеджмент” (для магістрів). — К.: МАУП, 2018. — с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Адміністративний менеджмент”, рекомендації щодо виконання самостійної та контрольної робіт, теми контрольних робіт, основну тематику рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах становлення України як самодостатньої незалежної держави особливої актуальності набуває проблема формування ефективної системи державно-адміністративного менеджменту на усіх рівнях здійснення державної політики.

Державно-адміністративне управління загалом набуло ознак наукової теорії, що осмислює процес становлення ефективного й цивілізаційного управління у XXI столітті. Сучасне постіндустріальне інформаційне суспільство під впливом науково-технічної революції й утвердження загальнолюдських цінностей (свободи, рівноправності, демократії, прав людини, соціальної справедливості тощо) корінним чином змінює роль державного управління всередині країни. На це також активно впливають світові процеси інтеграції та глобалізації.

Державне управління у сучасному світі відіграє визначальну роль у вирішенні, по-перше, соціальних проблем; по-друге, у реалізації технічних завдань (здійснення багатьох ґрунтовних дорогих науково-технічних, економічних проєктів залежить не тільки від зусиль приватного капіталу, а й від державного менеджменту); по-третє, у розв'язанні багатьох актуальних питань міжнародної політики (“багатополюсний” світ без гегемонізму може утвердитись лише в результаті спільних зусиль усіх держав).

Теоретико-практичну актуальність розробка наукових підходів державно-адміністративного управління має і для України, яка з 1991 р. формує свою власну управлінську систему.

В умовах трансформації політичної і соціально-економічної системи проходять радикальні зміни методів і механізмів управління суспільством, що потребує ініціативних, високоосвічених творчих, професійно підготовлених працівників — менеджерів державних установ та організацій, здатних приймати самостійні і оптимальні управлінські рішення та нести за них відповідальність.

Удосконалення системи державно-адміністративного управління на основі формування сучасної кадрової політики — є ключова проблема зміцнення української державності.

У курсі особлива увага приділяється концептуально-технологічним аспектам постановки і вирішення проблем у діяльності керівників-адміністраторів. Мета вивчення курсу — сформувати навички і вміння, які дадуть змогу майбутнім менеджерам — керівникам здійснювати управлінську, організаційно-методичну, діагностичну та інноваційну діяльність при управлінні державними установами та організаціями.

Основні завдання курсу:

- навчити застосуванню теоретичних і практичних аспектів адміністративної діяльності при розв'язанні управлінських завдань і проблем;
- розкрити сутність концептуально-технологічних засад адміністративної діяльності на різних рівнях ієрархічних управлінських структур й умов соціально-економічної та культурної самоорганізації громадян;

- показати механізм розробки й прийняття управлінських рішень на різноманітних етапах діяльності менеджера-керівника.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є державно-адміністративне управління.

Предметом осмислення курсу виступає усвідомлення оптимального механізму досягнення ефективного державно-адміністративного менеджменту шляхом організаційних засобів та методів.

У результаті вивчення курсу “Адміністративний менеджмент” студент повинен:

знати:

- предмет, завдання та функції державно-адміністративного менеджменту;
- концептуальні основи теорії і практики державно-адміністративного менеджменту;
- витоки та історію становлення й розвитку теорії державно-адміністративного управління:
- суб'єктно-об'єктну детермінацію адміністративної діяльності;
- методологію адміністративного менеджменту;
- основи і практику утворення державно-менеджерської системи;
- механізм функціонування державно-адміністративного апарату;
- сутність кадрової політики, її тактику і стратегію в державноадміністративному управлінні;
- інформаційно-комунікативні зв'язки в системі менеджменту;
- застосування сучасних засад і напрямів наукової організації праці;
- порядок розробки і прийняття управлінських рішень на різних рівнях адміністративної діяльності;

уміти:

- творчо впроваджувати набуті теоретичні знання та практичні навички з управлінської адміністративної діяльності під час здійснення менеджерських функцій;
- застосовувати у відповідності із ситуацією найефективніші методи адміністративної роботи з метою досягнення конкурентних показників;
- приймати і реалізовувати результативні управлінські рішення на основі забезпечення компромісу інтересів різних організацій, громадськості, держави;
- планувати й організовувати особисту діяльність з метою формування ефективних гнучких організаційних структур управління;
- враховувати досвід управлінської адміністративної діяльності, набутий різними школами управління в умовах України;
- організовувати процес документування в управлінні, формувати потоки документів, створювати порядок їх проходження та виконання.

Реалізація визначеної навчальної мети передбачається шляхом активізації мислення студентів, його розвитку, долучення їх до самостійного прийняття рішень у галузі управління, постійної взаємодії студентів і викладачів.

Тематичний план дисципліни

«Адміністративний менеджмент»

№ п/п	Курс <u>1</u> Семестр: 1 Кількість годин у семестрі: 120 ТЕМА	Кількість годин, з них:			Форма Контролю	Примітки
		лекції (Л)	Семінар. та практ. заняття (СЗ/Пр)	сам. робота студента (СРС)		
Змістовий модуль I. Концептуальні основи адміністративного менеджменту						
1.	Витоки та генеза державно-адміністративної управлінської теорії	2	1	10	У, СР	
2.	Суб'єктно-об'єктна детермінація адміністративної діяльності	2	1	10	У, СР	
3.	Методи дослідження теорії державно-адміністративного управління	2	1	8	У, СР	
4.	Основні принципи і функції державно-адміністративного управління	2	1		У, СР	
Змістовий модуль II. Специфіка державно-адміністративного управління						
5.	Засади і практика утворення державно-управлінської системи	2	1	10	У, СР	
6.	Кадрова політика та менеджмент персоналу в державно-адміністративному управлінні	2	1	8	У, СР	
7.	Державно-адміністративний менеджмент на місцевому рівні	2	1	8	СР	Модульний контроль знань
Змістовий модуль III. Управлінське рішення в державно-адміністративній діяльності						
8.	Класифікація управлінських рішень. Фактори впливу на їх прийняття	2	1	8	У, СР	
9.	Прийняття та оптимізація управлінських рішень в адміністративному управлінні	2	1	8	У, СР, К	Модульний контроль знань
Всього		22	12	86		

Форми контролю: усне опитування – У
перевірка завдань для самостійної роботи – СР
колоквіум – К

Зміст самостійної роботи з дисципліни “Адміністративний менеджмент”

Змістовий модуль I. Концептуальні основи адміністративного менеджменту

Тема 1. Витоки та генеза державно-адміністративної управлінської теорії.

Тема 2. Суб’єктно-об’єктна детермінація адміністративної діяльності.

Лекція 1. Еволюція державно-адміністративної думки та її суб’єктно-об’єктна детермінація (2 год.)

1. Історичні етапи розвитку теорії адміністративно-державного управління.
2. Об’єкт, предмет та суб’єкти державно-адміністративного управління.
3. Головні завдання теоретиків адміністративного менеджменту.

Семінарське заняття I. Генеза державно-адміністративної управлінської теорії та її суб’єктнооб’єктна детермінація (2 год)

1. Започаткування та генеза адміністративної управлінської теорії.
2. Суб’єктно-об’єктна детермінація адміністративної діяльності.
3. Головні завдання теоретиків адміністративного менеджменту на сучасному етапі.

Завдання для самостійної роботи (14 год)

1. На основі опрацювання першоджерел і фахової літератури підготувати відповіді на питання:

- Місце і роль наукових досліджень В. Вільсона, Ф. Гуднау, М. Вебера у започаткуванні першого етапу формування теорії адміністративно-державного управління.

- Обґрунтування німецьким соціологом М. Вебером основ системного аналізу адміністративно-державної бюрократії.

- Впровадження державного управління як складової навчальних програм у провідних університетах США і Західної Європи у першій половині ХХ ст.

- “Класична школа” (А. Файоль, Л. Уайт, Л. Урвік, Д. Муні, Т. Вулсі) та “школа людських стосунків” (М. Фолетт, А. Маслоу, Е. Мейо, У. Мерфі) як найвідоміші напрями в теорії адміністративно-державного управління 1920–1950 рр.

- Розробка Г. Саймоном, Д. Істоном біхевіористичного (поведінкового), системного та ситуативного підходів у теорії адміністративного менеджменту.

2. На основі опрацювання рекомендованої літератури визначити сутність міждисциплінарного характеру теорії державно-адміністративного управління.

Рекомендації до вивчення тем 1 і 2

Осмислюючи сутність перших двох тем, важливо усвідомити, що теорія державно-адміністративного управління започатковувалась і розвивалась у лоні політичної думки, як її складова, оскільки безпосередньо пов'язана з розробкою державної стратегії функціонування, розвитку та удосконалення усіх сфер суспільного життя.

Як самостійна галузь наукових досліджень ця теорія починає виділятися наприкінці XIX ст. Започаткував теоретичну розробку питань адміністративно-державного управління у 1887 р. професор Вудро Вільсон — майбутній президент США, який зазначав, що наука адміністрування буде прагнути віднайти способи поліпшення діяльності уряду, зробіть його роботу менш трудомісткою, упорядкує організацію управління.

На його думку, завданням державної адміністрації повинно стати оперативне і компетентне упровадження в життя рішень будь-якої групи політичних лідерів — ”обранців нації”. В. Вільсон створив модель ”адміністративної ефективності”, запропонувавши використовувати в адміністративно-державному управлінні методи організації та управління в бізнесі, обґрунтував необхідність високого професіоналізму в системі державного адміністрування (підбору держслужбовців за їхньою професійною компетентністю).

Далі важливо звернути увагу на те, що разом із своїм однодумцем американським політологом Френком Дж. Гуднау В. Вільсон провів наприкінці XIX — на початку XX ст. дослідження ефективності функціонування американської системи адміністративно-державного управління з метою розробки оптимальної моделі бюрократії для умов демократичного суспільства.

Запропонована ними теоретична концепція допомагала вченим осмислювати ідеали демократії у контексті діяльності професійної цивільної служби. В. Вільсон розглядав сутність урядової системи як гармонійні відносини між адміністрацією, яка виконує закони, і владою, що створює закони.

Політики й адміністратори повинні діяти у добре налагодженій системі поруч і злагоджено. Разом з тим Гуднау і В. Вільсон вважали, що успішному розвитку демократії буде сприяти чітке розмежування їх функцій: політикам слід здійснювати контроль за діяльністю адміністраторів.

Тоді останні не зможуть ”втручатися” у політику, а будуть зосереджуватись на вирішенні завдань, визначених для них політичними

лідерами. Таким чином, стає зрозумілішим, що ідеї американських політологів В. Вільсона та

Ф. Гуднау визначили проблеми менеджменту провідними в теорії державно-адміністративного управління та незалежними від політичної ідеології. Доцільно звернути увагу на те, що сам термін *public administrative management* (адміністративно-державне управління) був вперше застосований в 1986 р. у програмі республіканської партії США, у якій засуджувалася "некомпетентність" демократичного уряду за неволодіння ним науковими методами управління. 20-ті роки ХХ ст. в США відзначенні створенням мережі приватних організацій — бюро муніципальних досліджень з метою активного впровадження нових методів державного адміністрування.

Їх місія полягала у розробці правил та процедур адміністративно-державного управління з використанням останніх досягнень соціальних наук. Фінансування діяльності бюро здійснювалось через спеціальні фонди.

Опрацьовуючи рекомендовану літературу, слід усвідомити, що першим ученим, який дав системний аналіз адміністративно-державної бюрократії і бюрократів, був відомий німецький соціолог М. Вебер.

Він створив теоретичну модель раціонально організованої бюрократії, що відповідає цілям динамічних індустріальних суспільств і розглядалася ним як "ідеальний тип бюрократії".

Хоч аналіз М. Вебера ґрунтувався на державно-адміністративній моделі Німеччини, проте сформульовані ним засади мають універсальний характер і можуть бути використані у будь-якій країні.

До них належать такі:

- взаємодія рівнів управлінської системи повинна бути побудована на основі жорсткої ієрархії;
- кожна установа, підрозділ, посада мають свою власну сферу компетенції; посадові функції службовця чітко визначені;
- формування складу державних службовців відбувається за принципом призначення, а не обрання, на основі професійної кваліфікації або за результатами екзаменів;
- забезпечення пожиттєвого статусу служби;
- гарантованість просування службовця по ієрархічній драбині, регулярне одержання грошової винагороди відповідно до рангу;
- створення уніфікованої управлінської діяльності на базі визначеної чіткої системи загальних правил адміністрування;
- службовець не повинен бути власником установи, де працює;
- державний службовець підкоряється дисципліні і перебуває під контролем;
- бюрократична організація має бути вільною від політичних впливів.

Студент повинен усвідомити, що сформульовані ідеї В. Вільсона, Ф. Гуднау, М. Вебера позитивно вплинули на подальший розвиток теорії адміністративно-державного управління в зарубіжних країнах.

Зокрема, теоретико-методологічне значення мали їх думки щодо потреби реформування апарату адміністративно-державного управління на засадах наукових розробок та необхідності відмежування його функціонування від сфери політики.

Наукові дослідження В. Вільсона, Ф. Гуднау, М. Вебера, на думку новітніх вчених, започаткували перший етап у формуванні теорії адміністративно-державного управління як самостійного наукового напрямку.

За хронологією цей період починається з 80-х років XIX ст. і завершується в 1920 р. З 1920 р. державне управління стає складовою частиною навчальних програм у провідних університетах США і Західної Європи.

У Вашингтоні в 1916 р. Роберт Брукінг заснував перший Інститут урядових досліджень (Institute of Government Research), предметом уваги якого стало вироблення системного аналітичного підходу до адміністративно-державної діяльності.

Такі ж дослідні установи почали створюватися в Європі в 20–30-ті роки XX ст. Важливо виділити другий етап в історії теорії адміністративно-державного управління, який продовжувався з 1920 р. до 1950 р. Плідно 11 у цей час працюють американські дослідники.

Це обумовлювалось тим, що на відміну від європейських країн, США допускали велику свободу у складанні навчальних програм і виборі викладачів. Це стимулювало широке експериментування під час викладання курсу теорії адміністративно-державного управління та паралельно її розвивало. Водночас слід підкреслити, що у Європі (особливо у Франції, Великобританії) надмірна централізація системи навчання гальмувала нововведення у розвитку та поширенні нової науки.

Особливу увагу бажано звернути у другому періоді на такі найвідоміші напрями в теорії адміністративно-державного управління, якими були “класична школа” та “школа людських стосунків”.

Найвизначнішими постатями “класичної школи” стали А. Файоль, Л. Уайт, Л. Урвік, Д. Муні, Т. Вулсі. Представники цієї школи розробили принципи адміністративно-державного управління, дотримування яких, на їх думку, повинно привести до успіху державного адміністрування в різних країнах світу.

Творчо використавши головні засади теорії наукового менеджменту з організації управління в бізнесі, розроблених Ф. Тейлором, Г. Емерсоном і Г. Фордом, “класики” сформулювали наступні принципи раціональної системи управління адміністративно-державними організаціями, діяльність котрих слід будувати: на науці, а не на традиційних звичках; гармонії, замість протиріч, не на індивідуальній роботі, а співробітництві; максимальній продуктивності праці на кожному робочому місці.

Слід зазначити і те, що у другій період іншим впливовим напрямом у теорії адміністративно-державного управління стала школа людських стосунків. Її представляли такі відомі вчені як М. Фоллетт, А. Маслоу, Е. Мейо, У. Мерфі, які у своїх дослідженнях обґрунтовували підвищення продуктивності праці за рахунок поліпшення психологічного клімату в організації та посилення мотивації.

Доцільно також виділити і осмислити сутність третього етапу у розвитку теорії адміністративно-державного управління, котрий розпочався з 50-х років ХХ ст. і продовжується дотепер. Найбільш впливовими тут вважаються поведінковий, системний і ситуаційний підходи.

Студент повинен усвідомити, що особливістю цього періоду є те, що розвиток психології, соціології, удосконалення методів теоретичного дослідження після Другої світової війни спричинили осмислення поведінки на робочому місці з чітких наукових позицій.

До найвідоміших учених 50–60 х років слід віднести Г. Саймона, Д. Смітуберга, Д. Істона, які розпочали розробляти новий підхід до державного адміністрування — біхевіористський (поведінковий). У своїх працях вони прагнули, по-перше, подати досягнення соціальної психології та соціології як фундамент науки управління; по-друге, пояснити реальне функціонування адміністративних служб через аналіз поведінки працюючих у них індивідуумів і груп.

Сутність такого нового підходу, як школи поведінкових наук полягала в тому, що він намагався допомогти державним службовцям усвідомити власні можливості в адміністративно-державних структурах на основі застосування концепцій поведінкових наук.

Метою школи поведінкових наук було підвищення дієвості функціонування організації за рахунок підвищення ефективності її людських ресурсів. Головною тезою нового підходу стало те, що правильне застосування науки про поведінку сприятиме підвищенню результативності праці не тільки окремого службовця, а й в цілому системи адміністративно-державного управління.

Важливо підкреслити і те, що з початку 60-х років праці Д. Істона, Г. Алмонда, Т. Парсонса сприяли активному поширенню в державному адмініструванні системного підходу.

Він допоміг керівникам, зайнятих у системі адміністративно-державного управління, побачити всю організацію в єдності її складових, нерозривно пов'язаних із навколишнім середовищем. Центральне місце у системному підході посідає положення щодо визнання взаємозв'язків і взаємозалежності елементів, підсистем і всієї системи державного адміністрування із зовнішнім світом.

Це дозволило розглядати взаємозв'язки як в системі адміністративно-державного менеджменту, так і між системою і суспільством як єдине ціле. Слід зрозуміти, що на сучасному етапі системний підхід посів одне із провідних місць серед методів, застосованих не тільки у теорії

адміністративно-державного управління, а й у науковому управлінні в цілому. Його значення в методології наукових знань продовжує зростати. Логічним продовженням теорії систем став ситуаційний підхід, який виник на початку 70-х років ХХ ст. Він обґрунтував можливості широкого застосування науки до конкретних ситуацій і умов.

Головним положенням цього підходу виступає аналіз ситуації, тобто конкретного набору обставин, котрі мають визначальний вплив на певну адміністративну організацію в певний конкретний час.

Важливо з'ясувати, що завдяки ситуаційному підходу менеджерам відкриваються широкі можливості краще зрозуміти, які прийоми, шляхи ефективніше сприятимуть досягненню цілей організації в конкретній ситуації.

Література [4; 18; 22; 26; 31; 52]

Тема 3. Методи дослідження теорії державно-адміністративного управління

Лекція 2. Методологічні засади теорії державноадміністративного управління (2 год.)

1. Основний арсенал дослідницьких засобів та інструментів теорії державно-адміністративного управління.

2. Загальнологічні методи: абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання, аналогія, класифікація.

3. Сутність теоретичних методів: системного та структурно-функціонального, ситуативного та історичного; діалектичного і порівняльного (компаративного) тощо.

4. Група емпіричних (біхевіористичних) методів: конвент-аналіз документів та інформаційних потоків; безпосереднє спостереження; експеримент; анкетне опитування; інтерв'ю тощо.

Семінарське заняття 2. Методи дослідження теорії державноадміністративного управління (2 год.)

1. Сутність методологічних засад теорії державно-адміністративного управління.

2. Сукупність загальнологічних методів, застосованих у осмисленні змісту державно-адміністративного управління.

3. Місце і роль теоретичних та емпіричних методів у дослідженні адміністративної діяльності.

Завдання для самостійної роботи (8 год.)

На основі опрацювання рекомендованої літератури підготувати відповіді на питання:

- Характер взаємозв'язку методології та методів у теорії адміністрування.

- Загальнологічні методи наукового знання в теорії державно-адміністративного управління.
- Теоретичні методи в державно-адміністративному менеджменті.
- Підготовка і проведення емпіричних (прикладних) досліджень.
- Специфіка методів порівняльного аналізу.

Рекомендації до вивчення теми 3.

Під час самостійної роботи особливого значення набуває осмислення методологічних основ теорії адміністративно-державного управління. Так, об'єктом теорії є адміністративно-державна діяльність, під якою ООН трактує процес досягнення національних цілей і завдань через державні організації (друга Народа експертів ООН).

У контексті цього визначення предметом теорії адміністративно-державного управління вважають наукове обґрунтування процесу досягнення ефективного державного менеджменту шляхом організації. Важливо зрозуміти, що у науковій літературі теорія державноадміністративного управління розглядається як міждисциплінарна наука, яка, як теоретичний напрям виникла на перетині теорії політики та менеджменту.

До її подальшого розвитку активно долучались досягнення інших гуманітарних наук; а саме таких, як соціологія, філософія, психологія. Тісний зв'язок з наукою адміністративного управління має й наука адміністративного права, яка спрямована на вирішення таких завдань, як закріплення організації, повноважень і порядок діяльності органів виконавчої влади, механізму функціонування державної служби, форм взаємовідносин цих органів з громадянами та іншими суб'єктами адміністративного права, засобів забезпечення законності у державному управлінні тощо.

В той же час доцільно звернути увагу на те, що між ними існує істотна відмінність, суть якої полягає в тому, що якщо теорія адміністративно-державного управління займається осмисленням об'єктивно існуючих закономірностей у сфері адміністративної діяльності і на цій основі опрацьовуються рекомендації, то предметом адміністративного права є процес реалізації цих рекомендацій через діючі юридичні нормативи.

Важливо підкреслити, що на сучасному етапі зусилля теоретиків адміністративно-державного управління зосередженні на вирішенні таких завдань:

по-перше, це пошук раціональних шляхів організації державного менеджменту на трьох рівнях управління: національному, регіональному та місцевому;

по-друге, особливою сферою дослідження залишається коло проблем, пов'язаних з підготовкою та рекрутуванням управлінських кадрів (визначення оптимальної структури штатного складу чиновників державного апарату; вимоги до менталітету і стиль роботи професійних державних службовців; боротьба з бюрократизмом та проблеми лідерства тощо);

по-третє, це удосконалення функціонування механізму державного адміністрування, а саме: розробка теорії прийняття державних рішень та політичного лідерства; методів адміністративно-державного управління в кризових і конфліктних ситуаціях тощо.

Осмислюючи зміст теорії адміністративно-державного управління важливо зрозуміти, що істинним повинен бути не тільки кінцевий результат, але й шлях, який веде до нього, тобто метод, під яким виступає система правил і прийомів дослідження суб'єктів і об'єктів адміністрування з метою отримання об'єктивної істини.

Арсенал дослідницьких засобів й інструментів теорії адміністративно-державного управління науковці у більшості випадків поділяють на три групи. До першої групи слід віднести загальнологічні методи.

Серед них найбільш важливими є абстрагування (під час абстрагування суб'єкт подумки фіксує будь-яку суттєво важливу для нього в даній пізнавальній ситуації властивість об'єкта адміністрування, відсторонюючись від усієї решти властивостей з метою спрощення ситуації і вивчення управлінського процесу у чистому вигляді); аналіз (розчленування адміністративної діяльності на підсистеми і елементи для їх всебічного вивчення); синтез (мислене об'єднання раніше виокремлених складових адміністративного менеджменту в певну систему теоретичних знань); індукція (загальний висновок ґрунтується на основі приватних посилянь, отримана індуктивним шляхом істина завжди неповна, тому індукція повинна доповнюватись дедукцією); дедукція (за допомогою цього методу із загальних посилянь у відповідності із законами логіки наступає висновок приватного характеру); моделювання (вивчення явищ, суб'єктів та об'єктів адміністративного менеджменту шляхом створення і дослідження їх копій (моделей), що замінюють оригінал в певних аспектах, які цікавлять дослідника); аналогія (спосіб пізнання, при якому на основі подібності об'єктів в одних ознаках роблять висновок про їх схожість); класифікація (поділ усіх досліджуваних об'єктів адміністрування на окремі групи у відповідності з певними важливими для дослідника ознаками) та ін.

Другу групу методів складають теоретичні методи. Провідне місце серед них належить системному аналізу, оскільки багатоаспектність державного адміністрування обумовлює необхідність осмислення фактів у їхній сукупності і взаємозумовленості.

Методологічна специфіка системного підходу визначається тим, що головним поняттям його виступає певний ідеальний об'єкт, що розглядається як складне цілісне утворення. Позаяк одну й ту саму систему можна досліджувати з різних точок зору, системний підхід передбачає виділення насамперед певного системоутворюючого параметра, що обумовлює пошук сукупності елементів, мережу зв'язків і відношень між ними — її структуру.

Сукупність методів, що входять до складу системного аналізу, дає змогу розробляти та обґрунтовувати рішення у різноманітних, складних проблемах державно-адміністративного управління. При цьому головним чином є

створення узагальненої моделі, що відтворює усі взаємозв'язки реальної менеджментської ситуації, які можуть з'явитися в процесі реалізації рішення. Загалом системний підхід орієнтує дослідників на розгляд управлінських процесів, явищ насамперед як відкритих саморегулюючих соціальних цінностей, що постійно взаємодіють з навколишнім середовищем.

Застосування цього підходу засноване на використанні таких загальнологічних методів, як аналіз-мислене розчленування системного цілого на різнорівневі за ступенем складності, складові (підсистеми, компоненти, елементи) та синтез (розгляд інтегральних якостей цілісності, якими складові її елементи не володіють).

Серед принципів системного дослідження адміністративно-державної сфери займає визначальне місце структурно-функціональний аналіз. За своєю теоретичною сутністю зазначений метод має певну подібність із системним підходом. Цей аналіз займається виділенням елементів соціальної взаємодії, котрі підлягають осмисленню і визначенню їхнього місця і функцій у системі адміністрування.

Завдяки структурно-функціональному методу можливо розкрити регуляторний характер механізмів державно-адміністративного управління; дослідити зв'язок між внутрішньою структурою управління як усією системою в цілому, так і окремими її елементами, й виконуваних функцій; осмислити механізм розроблення структури органу управління залежно від виконуваних функцій; визначити необхідну чисельність управлінського персоналу у відповідності з потребами виробництва.

У методології теорії державно-адміністративного управління слід особливу увагу звернути на ситуативний підхід, який фактично є логічним продовженням структурно-функціонального аналізу. Він виступає як спосіб осмислення організаційних проблем та з'ясування шляхів їх розв'язання. Завдяки ситуативному аналізу менеджери організацій мають змогу визначати найбільш оптимальну структуру чи варіант управління, які відповідають конкретній ситуації, а також передбачати структурні інновації, впровадження яких збереже ефективність функціонування організації.

Ключова роль у дослідженні теорії адміністративно-державного управління належить історичному підходу, який передбачає вивчення процесу адміністрування у його послідовно-часовому розвитку, в тому числі виявлення взаємозв'язку у цій сфері між минулим, сьогоденням й майбутнім. Цей підхід набув поширення і застосування у західній та вітчизняній науковій думці.

Як принцип підходу до вивчення дійсності, що змінюється у часі та розвивається, він був висунутий і розроблявся у філософських системах Ф. Вольтера, Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро, Й. Фіхте, Г. Гегеля, К. Сен-Сімона, О. Герцена та ін. За допомогою історичного підходу теорія адміністративно-державного управління розглядається як у ретроспективі, так і в різні конкретно-історичні періоди існування людства.

Широке застосування в дослідженні теорії державно-адміністративного управління має діалектичний метод, який дозволяє визначити внутрішні суперечності процесу адміністрування як джерела його саморозвитку. Власне цей підхід дає можливість виявити основні тенденції, пріоритети в системі адміністративно-державного управління, розглянути їх у динамічному розвитку, органічному зв'язку з соціально-економічною, політичною, духовно-культурною сферами.

Визначальне місце у дослідженні адміністративно-державного управління відводиться порівняльному (компаративному) методу. Його важливість полягає в тому, що він відкриває можливість максимально використати багатоманітність міжнародного досвіду адміністрування з метою знаходження оптимальних моделей для порівняння з реальним станом існуючої системи адміністративно-державного управління в Україні, що потребує реформування.

Серед вчених цей метод цінується як перспективний за багатство методологічного інструментарію порівняльного аналізу процесу адміністрування, який ґрунтується на принципах подібності законодавства України у сфері адміністративно-державного управління міжнародно-правовим нормам.

У осмисленні теорії державно-адміністративного управління вагомим значення набуває третя група методів, а саме емпірична (біхевіористична): безпосередній нагляд; конвент-аналіз документів та інформаційних потоків; експеримент, анкетне опитування; інтерв'ю тощо.

Література [4; 10; 13; 14; 22; 26; 31; 34; 45; 54]

Тема 4. Основні принципи і функції державно-адміністративного управління

Лекція 3. Принципи і функції державно-адміністративного управління (2 год.)

1. Багатоваріантний характер державного управління як вид суспільної діяльності.
2. Взаємодія адміністративного управління із законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади.
3. Принципи державно-адміністративного управління.
4. Функції державно-адміністративного управління.

Завдання для самостійної роботи (10 год.)

На основі опрацювання фахової літератури і матеріалів періодичних видань підготувати відповіді на такі питання:

- Особливості державно-адміністративного управління як виду суспільної діяльності.
- Структурованість державного менеджменту за різними видами управління: управління адміністративним персоналом; управління суспільними сферами суспільства.

- Сфери впливу державного менеджменту на об'єкти державного сектора (державна власність, державні органи й організації, об'єкти суспільного сектора).

- Принцип провідної ланки в державно-адміністративному управлінні.
- Принцип зворотного зв'язку та самокорекції рішень.
- Функції верховної влади в державно-адміністративному менеджменті.
- Освітні і культурні функції в державно-адміністративному управлінні.
- Допоміжні функції державно-адміністративного управління.
- Командні функції державно-адміністративного управління.

Рекомендації до вивчення теми 4.

У процесі самостійного опрацювання теми рекомендується насамперед усвідомити, що державне управління як багатоваріантний вид суспільної діяльності є:

1) особливий тип соціального управління, що характеризується всезагальними владними повноваженнями і функціями, котрі обумовлені як потребами усіх видів суспільних ресурсів, так і різноманітними сферами публічного життя;

2) цілісна система органів і установ адміністративного апарату, яка функціонує скоординовано на національному, регіональному та місцевому рівнях з різним ступенем централізації і децентралізації з метою розробки державної стратегії розвитку, удосконалення усіх сфер суспільного життя і проведення внутрішньої і зовнішньої політики.

Державне управління у своїй структурі містить два види управління. По-перше, це управління адміністративним персоналом, сутність якого полягає у встановленні нормативних актів, що регулюють статус державного службовця, і створення системи відбору і набору адміністративних кадрів. По-друге, це управління суспільними сферами соціуму, яке охоплює економічну, соціальну, духовно-культурну галузі життєдіяльності держави, оборону, національну безпеку та міжнародні відносини.

Суб'єктами державного управління виступають керівники вищої, середньої та нижчої ланок, еліта й організації, а об'єктами являються окремі особи, групи, організації, інститути, сфери та галузі суспільного життя, на які спрямований організуючий вплив держави.

Англо-американські вчені у системі адміністративно-державного управління виділяють дві групи службовців:

а) урядову службу (government service), до неї відносяться вищі державні чиновники, що отримують посади за політичні заслуги і строк їх перебування на посаді залежить від часу перебування при владі політичного лідера, якого вони підтримують;

б) громадську службу (public service), до складу якої належать професійні службовці, які працюють на постійній основі і не можуть бути відсторонені від посад при зміні державного керівництва. Державне управління у сфері свого впливу охоплює об'єкти як державного сектора — державну власність,

державні органи й організації, так і суспільного, зокрема ті, що мають відношення до суспільно-економічного, духовно-культурного розвитку, забезпечення захисту прав і свобод громадян тощо

Важливо звернути увагу на те, що у наукових працях державне управління розглядають у широкому розумінні, що охоплює три гілки влади — законодавчу, виконавчу і судову, та вузькому, — розповсюджується лише на виконавчу. Втім слід зазначити, що ні одна гілка влади не може діяти без управлінського процесу.

У сфері законотворчої діяльності сутність управління полягає в тому, щоб забезпечити послідовну, цілеспрямовану законотворчість, змістовну організацію роботи апарату законодавчого органу, механізм контролю виконавчої влади. Парламент, зокрема, впливає на управління суспільними процесами опосередковано шляхом участі разом з главою держави у формуванні органів виконавчої влади; створення законодавчої бази для регулювання політичних, соціально-економічних, духовно-культурних відносин; визначення правового статусу органів державного управління; здійснення парламентського контролю за адміністративно-виконавчими органами.

Сутність управлінського механізму в системі судової влади полягає в підборі кадрів для судових органів, організації судового процесу, процедур розгляду апеляційних і касаційних скарг, контролю за виконанням судових рішень і вироків. Створюючи ефективний та надійний механізм захисту прав громадян, судова влада цим змушує органи виконавчої влади піклуватися про суспільні інтереси через організацію функціонування сучасної цивілізованої державної управлінської системи.

Бажано ґрунтовно усвідомити, що дієвість вирішення завдань державного управління залежить від використання усіма органами держави основних принципів державного будівництва, серед яких слід виділити

а) пріоритетність політики щодо інших сфер життєдіяльності суспільства, що дозволяє через державну політику концентрувати зусилля на вирішенні нагальних потреб розвитку економіки, соціального та духовного життя суспільства з врахуванням насамперед своєрідності соціального цілого на кожному конкретному етапі його існування;

б) принцип провідної ланки, що надає можливість суб'єктам державно-адміністративного менеджменту розробляти управлінські рішення й завдання у контексті їх пріоритетності, значущості та етапності у процесі реалізації, місця у досягненні мети, способу і терміну виконання;

в) принцип відповідності суб'єкта об'єкту полягає в тому, що обсяг владних повноважень і відповідальність державного суб'єкта, який приймає рішення, в ідеалі повинен відповідати характеру інтересів та пріоритетів керованого соціального об'єкта;

г) принцип зворотного зв'язку та самокорекції рішень, що визначає порядок, за яким управлінці або колективні органи постійно взаємодіють із

своїм об'єктом керівництва (молоддю, безробітними, представниками малого бізнесу тощо);

д) принцип діалектичного поєднання кінцевої мети розвитку з цілеспрямованими зусиллями, спрямованими на вирішення поточних завдань;

е) принцип послідовної наступності, коли менеджери державного управління впливають на соціальний розвиток шляхом вирішення певних послідовних завдань, спираючись при цьому на досягнення попереднього.

Слід особливу увагу приділити функціям адміністративно-державного управління. Функція (від лат. *functio* — виконання, звершення) трактується як робота, діяльність з виконання певних завдань. У державному управлінні під функціями розуміють основні завдання, які виконують державні органи, їхні структурні підрозділи й посадові особи з організації, регулювання і контролю, діяльності громадян та їх інститутів в економічній, соціальній, політичній і духовно-культурній сферах суспільства.

У навчально-методичній літературі пропонуються різні підходи до аналізу функцій державного управління. Наприклад, французький політолог Бернар Гурне (Див.: Гурне Б. Державне управління. — К.: Основи, 1993) запропонував групувати функції, взявши за основу змістовний критерій, розділивши їх на три типи: 1) основні; 2) допоміжні; 3) командні.

До основних управлінських функцій відносять ті, що здійснюються адміністративними службами і виконуються безпосередньо на замовлення суспільства, а саме економічні, соціальні, культурні, правові, поліцейські тощо.

Перелік цих функцій у процесі розвитку цивілізації розширюється за рахунок нових, зокрема таких, як забезпечення екологічної безпеки і охорони навколишнього середовища і т. д.

Для достатньо розвинутої країни основні функції управління можуть бути умовно поділені на декілька видів. Серед основних функцій виділяють чотири групи.

По-перше, це функція верховної влади, завданням якої є оборона (підготовка проведення бойових дій; економічна мобілізація суспільства); підтримання міжнародних зв'язків (представництво уряду за кордоном, захист прав своїх громадян; ведення дипломатичних переговорів); поліцейська служба (захист осіб і майна; охорона громадянських прав; політична поліція (СБУ); постачання уряду політичною інформацією); судочинство (цивільне і кримінальне); громадянський стан; стосунки з релігійними установами; функціонування політичних інституцій (організація та матеріальне забезпечення національних і місцевих виборів, функціонування державного та місцевого парламентів, проведення референдумів); регламентування засобів інформації.

По-друге, економічні функції, що включають організацію грошового обігу; загальну координацію економічної політики; діяльність у галузі прикладних економічних досліджень і розробок (оподаткування, грошова

емісія, капіталовкладення, кредит, ціни, зовнішня торгівля, продуктивність і т. д.).

По-третє, соціальні функції, до яких відносять діяльність у сфері охорони здоров'я, гігієни, життя та урбанізації, захист прав та інтересів найманих робітників; перерозподіл прибутків (на користь багатодітних сімей, убогих, ветеранів війни, літніх людей тощо); охорону і благоустрій природного середовища.

По-четверте, освітні та культурні функції, серед яких виділяють організацію досліджень в галузі фундаментальних наук; загальну, технічну, мистецьку освіту, спортивне виховання дітей та підлітків; підвищення кваліфікації працівників; організацію дозвілля, спортивних змагань; розповсюдження інформації не політичного характеру; мистецтво і культуру.

Допоміжні функції державно-адміністративного управління є функції, що обумовлені внутрішньою потребою самої управлінської системи і застосовуються на відміну від основних (визначальною особливістю їх виступає істотна різниця від інших) в усіх адміністративних службах.

Цільова їх спрямованість дає можливість визначити серед них такі:

а) функція управління персоналом (добір і навчання кадрів, оцінка ефективності їх діяльності і т. д.);

б) функція придбання майна та обладнання (визначення у його потребах та придбання, управління ним);

в) функція управління бюджетною сферою та організація бухгалтерського обліку; розробка пропозицій щодо коригування бюджетної сфери;

г) функції юридичні та пов'язані із судовими позовами;

д) функція документування (пошук, збереження, аналіз і розповсюдження інтелектуальної інформації, необхідної персоналу адміністративних установ для здійснення своїх повноважень).

Командні функції державного управління пов'язані із застосуванням влади певними адміністративними органами і окремими чиновниками. До них належать: організація досліджень поточних фактів реального стану об'єктів, державного управління; проведення і розробка довготермінових та короткотермінових прогнозів суспільного розвитку в усіх його сферах; розроблення програм й управлінських рішень; оперативний аналіз як метод розв'язання адміністративних завдань; організація окремих процедур і акцій (зокрема таких, як вибори); організація контролю всередині адміністративних служб; зв'язки з громадськістю.

Поширеною у навчально-методичній літературі є і класифікація функцій державного управління, яку виклав Глен Райт у своїй книзі "Державне управління". За ним слід виділяти такі функції: планування, організацію, комплектування кадрами, мотивацію та контроль.

Процес державного планування реалізується через урядові програми, концепції різноманітних напрямів суспільного розвитку і реформування, розробку і затвердження державного бюджету; проектування законотворчої

діяльності; директивні перспективні плани соціально-економічного розвитку країни; послання президента і т. д.

Функція державного планування передбачає визначення насамперед векторів і цілей майбутнього розвитку та обґрунтування правових, організаційних і ресурсних засобів їх досягнення. Далі, щоб втілити в життя різні види державного планування слід застосовувати функцію організації виконання ухваленого рішення, прийнятого при плануванні. Тобто тут починають функціонувати різноманітні структури державних управлінських органів, а також розпочинається процес виконання ними ухвалених рішень. Структура та функції державних управлінських органів складають поняття організація.

Література [1–3; 10; 12; 14; 15; 20; 26; 28; 31; 32; 36; 45]

Змістовий модуль II. Специфіка державно-адміністративного управління

Тема 5. Засади і практика утворення державно-управлінської системи

Лекція 4. Організація державно-адміністративного апарату (2 год.)

1. Державний апарат: поняття, структура.
2. Організаційна структура управління як сукупність стійких зв'язків суб'єктів і об'єктів управління державної установи та організації.
3. Організаційні функції управління державними установами і організаціями.
4. Організаційно-правові форми виконавчої влади в Україні.

Завдання для самостійної роботи (10 год.)

На основі опрацювання фахової літератури і матеріалів періодичних видань підготувати відповіді на питання:

- Взаємозв'язок інституційно-структурної та функціональної складових державно-адміністративного управління.
- Бюрократія як багаторівнева система державних інституцій та осіб, зайнятих управлінням.
- Механізм формування структури управління державними установами і організаціями.
- Основні ресурсні елементи організації діяльності державних організацій.
- Структура органів виконавчої влади.
- Організація діяльності виконавчих органів державної влади.
- Причини необхідності реформування системи державного управління України.

Рекомендація до вивчення теми 5

У процесі самостійної роботи з метою підготовки до осмислення цієї проблеми необхідно з'ясувати сутність проблеми формування організаційної структури. Під нею розуміють процес структурного упорядкування та функціонування державної організації будь-якого рівня, який відбувається в залежності від цілей та завдань, що їй притаманні.

Весь процес формування організаційної структури державної організації чи установи можна розділити на три етапи:

- формування загальної структурної схеми апарату управління;
- розроблення складу основних підрозділів і зв'язків між ними;
- регламентація організаційної структури.

На першому етапі передбачається здійснення дій, пов'язаних із створенням таких характеристик організаційної структури:

- формування системи цілей, спільних для державної організації в цілому та кожного її окремого підрозділу;
- визначення загальних та специфічних функціональних і програмно-цільових підсистем, що забезпечують їх досягнення;
- встановлення кількості рівнів у системі управління;
- визначення ступеня централізації та децентралізації повноважень і відповідальності на різних рівнях між підрозділами;
- створення порядку прийняття рішень у розділі завдань, що виконуються;
- встановлення порядку і послідовності збирання, зберігання, опрацювання, накопичення та видачі інформаційних даних;
- регламентація управлінської діяльності;
- розробка основних форм взаємовідносин організації з навколишнім середовищем.

На другому етапі, пов'язаного із розробкою складу основних підрозділів і зв'язків між ними, передбачається реалізація організаційних рішень не тільки в цілому за великими лінійно-функціональними та програмно-цільовими блоками, а й для самостійних (базових) підрозділів апарату управління, розподіл конкретних завдань між ними і побудову внутрішньоорганізаційних зв'язків.

Під базовими підрозділами маються на увазі самостійні структурні одиниці, які організаційно поділяються на лінійно-функціональні та програмноцільові підсистеми. Базові підрозділи можуть мати свою внутрішню структуру.

Третій етап включає регламентацію організаційної структури, на якому здійснюється визначення посадових обов'язків персоналу, створюються функціональні підрозділи, які забезпечують виконання робіт, визначається їх склад, ресурсне забезпечення (включаючи чисельність працівників), розробка регламентуючих процедур, документів, положень, що закріплюють і

регулюють форми, методи, процеси, які здійснюються в організації й системі управління.

Вивчаючи самостійно проблему утворення державно-управлінської системи, студенту важливо усвідомити, що в основі її організації лежить бюрократична структура.

У зв'язку з цим слід підкреслити, що у західній соціологічній і політологічній думці адміністративнодержавний апарат дістав узагальнену назву — бюрократія (у перекладі з французької — “влада канцелярії”).

Вчені розглядають бюрократію як ієрархічну систему державних інституцій та чиновників-адміністраторів, яка забезпечує чіткість і ефективність діяльності адміністрації та раціоналізоване управління суспільством.

Бюрократична організація функціонує на таких засадах:

1. розподілі функцій між чиновниками згідно із законами та статутами;
2. захищеності офіційних осіб при здійсненні своїх функціональних обов'язків;
3. організації ієрархічної субординації усередині державного апарату;
4. відборі службовців на певній системі підготовки кадрів;
5. ефективності, яка досягається за рахунок суворого розподілу обов'язків між членами організації, що дає можливість використовувати висококваліфікованих спеціалістів на керівних посадах;
6. оплаті праці на твердій регулятивній основі відповідно до службових рангів;
7. можливості забезпечення пожиттєвого статусу держслужбовців;
8. багаторічному професійному вишколі, створенні дієвого механізму просування держслужбовців ієрархічними сходами відповідно до рівня компетенції і знань.

Кожна бюрократична організація в процесі життєдіяльності під впливом змін ціннісних орієнтацій людей, удосконалення організаційної структури управління, спричиненого впровадженням нових технологій, умовами конкуренції, темпами суспільних трансформацій, змушена шукати більш новітні стратегії і методи змін.

Доцільним є осмислення сутності державного апарату, під яким розуміють розгалужену і чисельну сукупність взаємопов'язаних виконавчо-розпорядчих органів (органів виконавчої влади), які діють від імені держави на основі та на виконанні законів, розпорядчих рішень, здійснюючи управління державними справами, і наділені для цього певними владними повноваженнями, компетенцією, мають відповідну структуру і кадри.

Доцільним є усвідомлення студентом особливостей організаційної структури управління як сукупності стійких зв'язків суб'єктів і об'єктів управління державної установи та організації, реалізованих в конкретних організаційних формах.

Формування структури управління державними установами і організаціями відбувається у такому порядку: організаційне упорядкування,

створення організаційної структури, налагодження безпосереднього внутрішнього організаційного управління шляхом реалізації функцій планування, організації, мотивації, контролю, координації.

Важливо підкреслити, що вихідними елементами організації діяльності державних установ виступають як основні ресурси (час; споживачі громадських, управлінських послуг та товарів; гроші, персонал, техніка, ідеї, культура), так і функції (планування; маркетингова діяльність; інформаційне забезпечення; соціальний розвиток).

Під час засвоєння теми необхідно звернути увагу на організаційні функції управління державними установами і організаціями та на шляхи їх реалізації за такою схемою:

- 1) встановлення цілей — визначення майбутнього державної організації;
- 2) розроблення стратегії — обґрунтування способу досягнення організаційних цілей;
- 3) планування роботи — розподіл завдань між конкретними виконавцями;
- 4) проектування роботи — формування посадових функцій виконавців;
- 5) мотивація і стимулювання персоналу — цілеспрямований вплив на працівника;
- 6) координація діяльності — погодження зусиль виконавців;
- 7) облік та оцінка виконання робіт — контроль виконання робіт;
- 8) зворотний зв'язок — корегування цілей.

В Україні органи виконавчої влади — самостійний вид органів державної влади, які відповідно до конституційного принципу поділу державної влади покликані здійснювати функції, покладені на виконавчу гілку влади, надавати громадянам державні послуги та наділені для цього відповідною компетенцією.

Конституція України встановила три організаційно-правові рівні органів виконавчої влади — вищий, центральний, місцевий. Відповідно визначені й види органів виконавчої влади:

- 1) вищий орган у системі органів виконавчої влади;
- 2) центральні органи виконавчої влади;
- 3) місцеві органи виконавчої влади.

Згідно зі ст. 112 Основного Закону Кабінет Міністрів України є вищим органом виконавчої влади. До цієї системи, крім Уряду, входять міністерства, державні комітети та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Відповідно до ст. 118 Конституції виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

До О. в. в. можна віднести й Раду міністрів Автономної республіки Крим, яка, згідно зі ст. 35 Конституції Автономної Республіки Крим, також виконує державні виконавчі функції і повноваження, делеговані законами України відповідно до Конституції України.

Загалом сучасний стан функціонування органів виконавчої влади в Україні за багатьма параметрами не відповідає стратегічному курсу держави до демократії та європейських стандартів. Таке урядування залишається неефективним, схильним до корупції, внутрішньо суперечливим, надмірно централізованим, громіздким і відірваним від потреб звичайної людини.

Основними причинами такого стану системи державного управління в Україні є:

- незавершеність формування нової нормативно-правової бази діяльності органів державної влади та неефективне використання чинної;
- незавершеність трансформації Кабінету Міністрів України в орган політичного керівництва;
- низька ефективність організації діяльності міністерств;
- нераціональна система органів виконавчої влади на центральному рівні;
- неефективна організація системи влади на регіональному та місцевому рівнях;
- нерозвиненість місцевого самоврядування та нераціональний адміністративно-територіальний устрій;
- недосконала система державної та муніципальної служби;
- відсутність паритетних засад у відносинах особи з державними органами.

Ці вади державного управління мають особливо негативні наслідки в умовах недосконалого судочинства, що викликає справедливі нарікання щодо рівня його оперативності, доступності для громадян, а також справедливості й обґрунтованості судових рішень.

Література [1; 4; 6; 12–15; 18; 21; 26; 31; 34; 36; 41; 48]

Тема 6. Кадрова політика та менеджмент персоналу в державно-адміністративному управлінні

Лекція 5. Стратегія і тактика кадрової політики в державних установах (2 год.)

1. Поняття кадрової політики і кадрової стратегії в державних установах і організаціях.
2. Специфіка формування кадрової політики в державно-адміністративному управлінні.
3. Компетенція кадрів державної служби.

Семінар 2. Кадрова політика та особливості її здійснення в державно-адміністративному управлінні (2 год.)

1. Особливості формування кадрової політики в державно-адміністративному управлінні.
2. Комплектація кадрів державної служби через кадрову, найману та змішану системи.
3. Політичні керівники і керівники державних органів.

4. Особливості мотивації праці державних службовців.
5. Характерні риси державного службовця.

Завдання для самостійної роботи (20 год.)

У процесі самостійного опрацювання теми рекомендується на основі вивчення фахової літератури підготувати відповіді на питання:

- Особливості розробки кадрової політики і стратегії в системі державно-адміністративного управління.
- Професійні вимоги до фахівців стратегічного рівня.
- Категорії персоналу державних установ.
- Політичні керівники і керівники державних органів.
- Мотивація методом обміну досвідом і знаннями між керівниками і підлеглими.
- Суперечки і конфлікти в державно-адміністративному управлінні.
- Характерні риси державних службовців.

Рекомендації до вивчення теми 6

Самостійно вивчаючи фактичний матеріал, слід з'ясувати, що сутністю кадрової політики є визначення стратегії і тактики, політичного курсу роботи з кадрами, що встановлює завдання організації, пов'язані із зовнішньою кон'юнктурою (ринок праці, демографічна структура населення, політичний тиск, організаційні зміни), та завдання щодо ставлення до персоналу власної організації (система винагород, вирішення соціальних питань, удосконалення системи професійного навчання).

Студенту важливо зрозуміти, що кадрова політика формується на таких принципах:

1. Підборі кадрів за їх професійними, діловими та моральними якостями; службові просування можуть бути тільки завдяки професійним якостям, а не політичним переконанням.

2. Демократичних основах в роботі з кадрами, рівні можливості для усіх достойних громадян України займати керівні посади та працювати на державній службі у відповідності із здібностями і професійною підготовкою, без будь-якої дискримінації за статтю, віком, національністю, конфесійною приналежністю тощо.

3. Демократичних механізмах і процедурах висування кадрів — альтернативність, змагальність, гласність тощо.

4. Систематичному оновлені кадрів і спадкоємності керівництва.

З метою оновлення кадрів використовуються ротація, кооптація, перепрофілювання, відставка, вимушена відставка, тестування, атестація, запровадження контрактної форми найму на роботу та інше.

Оновлення кадрів повинно відповідати двом незмінним вимогам: а) нові кадри повинні перевершувати попередні за рівнем професіоналізму; б) в

інтересах стабільності, збереження спад 30 коємності керівництва має бути забезпечено розумне поєднання досвідчених і молодих кадрів.

5. Контролі і підзвітності кадрів.

6. Законності, яка передбачає проведення кадрової політики на правовій основі.

7. Гуманізмі і повазі до особливостей керівника, які передбачають: а) гарантований розвиток ініціативи, таланту, професійних навичок, творчих здібностей, максимальне задоволення інформаційних потреб; б) створення умов і можливостей для професійного і посадового зростання у відповідності з особистими заслугами; в) об'єктивну оцінку службово трудових успіхів, достатню матеріальну винагороду, гарантії з страхування і здоров'я, достатній рівень пенсійного забезпечення і медичного обслуговування.

8. Політичній нейтральності, яка базується на рівноправ'ї працівників незалежно від ідеологічних поглядів. Комплектація кадрів державної служби реалізується через дві системи: патронатну та систему заслуг. Патронатна система дозволяє підбирати кадри керівними органами, коли за основу беруться партійні або кланові інтереси.

Сутність системи оцінки заслуг полягає в тому, що на вакантні посади підбираються претенденти, які мають необхідні навички. Найбільш характерними і цінними рисами цієї системи є:

а) формування кадрового потенціалу здійснюється на основі здібностей, знань, професійної компетенції в умовах чесного і відкритого змагання;

б) неупереджене ставлення до державних службовців під час їх добору і роботи з ними незалежно від політичних уподобань, расової, національної, конфесійної належності, статі, віку;

в) забезпечення диференційованої оплати праці з врахуванням ставлення до службових обов'язків та загальнодержавних і місцевих рівнів платні з відповідним стимулюванням за зразкові показники;

г) створення дієвого механізму просування працівників службовими сходами, поліпшення показників тих, хто працює добре, звільнення тих, хто є безперспективним;

д) покращення якісних показників державних службовців шляхом створення ефективної системи їх освітньої підготовки, перепідготовки та підвищення професійної кваліфікації.

Студенту слід усвідомити, що кадровий склад органів державної служби створюється в основному двома шляхами: закритим і відкритим. Перший (закритий) спосіб передбачає обмеження доступу до державної служби і низьку мобільність найманого державного службовця і характеризується існуванням вибраної еліти в урядовій службі; підбором кадрів на державну службу з елітних вищих навчальних закладів чи на базі створення спеціальної системи підготовки; офіційним призначенням на посаду.

Сформувався закриті системи підбору кадрів у таких державах, як Франція та Японія. Другий (відкритий) спосіб формування кадрового потенціалу органів державного управління ґрунтується на спрощеній

процедурі найму на роботу завдяки застосуванню спеціалізованих тестів для певних посад; високій мобільності кадрового складу державних службовців, меншої їх залежності від соціально-класової структури суспільства.

Студенту необхідно при осмисленні сутності процесу комплектування кадрів державної служби зрозуміти, що органи державного управління поділяються на два види.

До першого належать органи державно-політичного управління, а саме інститут глави держави та уряду; до другого — державно-адміністративні (загальнодержавні) відомства, які не входять до уряду, регіональних та місцевих адміністрацій.

Крім цього слід виокремити органи місцевого самоврядування як органи територіальних громад. Це представницькі та виконавчі органи, які сформовані на принципах виборності та мають юридичну, організаційну, майнову самостійність, визначену законом. Втім їх діяльність у значній мірі також регламентується державою.

Найвищим органом державної влади і державно-політичного управління є інститут глави держави. Йому належить визначальне місце в системі органів державної влади, він уособлює єдність нації, символізує державу, покликаний гарантувати її цілісність, бути чинником гармонійної та ефективної взаємодії “гілок” державної влади між собою. Главою держави може бути монарх за монархічної форми правління, влада якого засновується на засадах престолонаслідування.

У випадку недієздатності монарха або його неповноліття може застосовуватись регентство — тимчасове правління особи або групи осіб. У таких парламентарних монархіях, як Великобританія, Іспанія, Швеція, Японія влада глави держави передається у встановленому законом порядку. Найбільш поширеною у сучасному світі є ситуація, коли главою держави виступає президент.

Як правило, його статус характеризується політичною нейтральністю, увільненням від політичної відповідальності. Президент обирається прямими або непрямыми виборами.

У країнах із президентською і змішаною формами правління президент обирається всенародним голосуванням або групою вибірників, як у США й Колумбії; у парламентській республіці — парламентом або спеціальними виборчими колегіями. Останні, як правило, створюються на базі двох палат парламенту спільно з регіональними і місцевими органами влади.

Вищим органом адміністративного управління є уряд, який здійснює державне управління суспільними справами, впроваджує в життя рішення законодавчої влади та забезпечує дотримання встановлених у державі законів.

У різних країнах вищий орган виконавчої влади (уряд) має різні назви: Рада міністрів (Росія, Франція); Кабінет міністрів (Японія, Україна, Велика Британія); Державна рада (Швеція, Норвегія); Федеральна рада (Швейцарія). По різному мають назву також глави урядів: прем'єр-міністр, канцлер,

президент, голова. Спосіб формування уряду залежить від форми правління в державі.

У президентських республіках, абсолютних та дуалістичних монархіях передбачене позапарламентське формування уряду — призначення урядовців на посаду глави держави без реальної участі парламенту. Парламент найчастіше також не має повноважень на висловлення такому уряду недовіри. Цей уряд вважається командою глави держави. У парламентських та “змішаних” (президентсько-парламентських, парламентсько-президентських, президентсько-прем’єрських тощо) моделях реалізується принцип формування уряду за участю парламенту, нерідко із числа самих депутатів.

Винятком можуть бути ті президентсько-парламентські країни, де участь парламенту обмежується наданням главі держави згоди на призначення прем’єр-міністра, а формування уряду і поточний контроль за його діяльністю здійснює глава держави.

У відповідності із характером партійного впливу на процес формування уряду розрізняють такі його види: — однопартійні — формується партією, яка за результатами виборів має більшість парламентських місць. В уряді представлено її керівництво. Іншим партіям відводиться роль опозиції: критикувати його дії.

Таку модель реалізовано у Великій Британії, деяких її колишніх домініонах (Нова Зеландія), а також у ряді європейських країн (Швеція); 33 - уряд меншості — створюється з представників партії (партій), які не мають більшість в парламенті, оскільки неможливо сформувати коаліцію внаслідок парламентських суперечностей.

Таке явище особливо характерне для парламентських демократій континентальної Європи, де більше третини урядів цих країн (зокрема Данія, Норвегія, Швеція) після Другої світової війни формувалися як уряди меншості; - коаліційні — утворюються партіями, жодна з яких самостійно не має парламентської більшості.

Об’єднавшись, партії отримують і більшість, і місця в уряді, які розподіляються в ході міжпартійних переговорів. Ця ситуація притаманна, наприклад, для Італії, Франції, Німеччини. Кількісний склад і структура уряду є відмінними у різних країнах. У більшості держав не існує чітко встановленого переліку міністерств, за винятком США та Швейцарії.

Конкретний перелік міністерств та чисельність членів уряду переважно залежить від рішення законодавчого органу або глави держави, які затверджують новий склад уряду. Слід зазначити, що в окремих країнах до складу уряду як державного органу політичного керівництва входять не всі його члени, а лише провідні, які очолюють найвпливовіші міністерства.

Структура і склад урядів різних країн в історичній ретроспективі постійно змінювались. З часом встановився певний класичний перелік міністрів, керівники яких неодмінно входять до складу урядових колегій.

Серед них міністерства закордонних і внутрішніх справ, оборони, фінансів та юстиції, керівники яких традиційно формують склад кабінетів.

Згодом розширення функцій держави зумовило входження до уряду міністрів, які відають економікою, освітою, наукою, технікою, охороною здоров'я, соціальними питаннями тощо.

Структурними ланками урядів виступають і партійні та тимчасові комітети, секретаріати, президії, таємні ради, які під безпосереднім керівництвом глави уряду здійснюють допоміжні функції (підготовка проектів, рішень, доповідей, інформаційних довідок тощо), а також контрольні функції щодо роботи міністерств. До однієї із найважливіших функцій уряду належить правотворча діяльність, до якої відносять делеговане і регламентоване законодавство.

Сутність делегованого законодавства полягає у делегуванні парламентом законодавчих функцій уряду на певний термін у деяких сферах суспільного життя. При цьому необхідно враховувати, що делеговане законодавство не поширюється на конституційні закони, а також на законодавство у сфері бюджетної та податкової політики, ратифікацію міжнародних договорів.

Регламентарне законодавство уряду пов'язане із розробкою і прийняттям адміністративних актів виконавчої влади і забезпеченням застосування законів. Механізм реалізації політики уряду здійснюють також різноманітні адміністративні органи, які входять до його структури. Зокрема, це органи, що займаються координацією урядових служб, управлінням кадрами, міністерства, регіональні та місцеві адміністрації.

Ці органи, що здійснюють координацію служб уряду, в одних державах мають статус окремого міністерства (Німеччина — федеральна канцелярія, Греція, Іспанія — міністерство президії уряду), в інших функціонують як невеликі відомства (Франція — секретаріат уряду, Італія — служба секретаріату при президії Ради міністрів).

Регіональними представниками держави виступають посадові особи, які координують служби центральної державної адміністрації і здійснюють загальне державне управління, а також контроль за органами місцевого самоврядування: У Португалії — це цивільний губернатор, Греції, Італії, Франції — префект, в Данії — амтеманд, у Нідерландах — комісар королеви.

Література [12–15; 30; 36; 51; 52]

Тема 7. Державно-адміністративний менеджмент на місцевому рівні

Лекція 6. Сутність і специфіка державно-адміністративного управління на місцевому рівні (2 год.)

1. Державно-адміністративне управління на місцевому рівні та його інституції.

2. Повноваження державно-адміністративного управління на місцевому рівні.

3. Європейська хартія про місцеве самоврядування (1985 р.).
4. Місцеве самоврядування в Україні.

Завдання для самостійної роботи (10 год.)

На основі опрацювання рекомендованої літератури підготувати відповіді на питання:

- Специфіка управління на місцевому рівні та його інституції.
- Місцеве самоуправління: поняття, завдання, принципи організації.
- Децентралізація управління в державі і завдання місцевого самоврядування.
- Адміністративно-територіальний поділ країни як просторова основа місцевого самоуправління.
- Основні концептуальні засади створення і функціонування системи місцевого самоврядування за Конституцією України.

Рекомендації до вивчення теми 7

Пристаюючи до вивчення теми 7, передусім слід чітко усвідомити, що місцеве самоврядування як одна із форм народовладдя представляє собою своєрідну альтернативу управлінню місцевими справами із Центру.

В той же час цій формі управління притаманна така своєрідна риса, як поєднання місцевого самоврядування, наділеного широкими повноваженнями, з наявністю на місцях представників центральної влади, у розпорядженні якої контрольні, правоохоронні та інші функції.

Під місцевим самоврядуванням розуміють такий вид управління, до якого залучається населення з метою вирішення питань місцевого значення як через органи місцевої влади, так і шляхом зібрань мешканців, референдумів тощо.

15 жовтня 1985 р. у Страсбурзі держави-члени Ради Європи прийняли Європейську хартію про місцеве самоврядування, що увібрала в себе головні досягнення європейської демократичної думки та заклала основи для побудови внутрішнього устрою держав-членів Ради Європи.

У цьому міжнародному документі у ст. 3 наводиться визначення поняття “місцеве самоврядування”, а саме: місцеве самоврядування трактується як право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.

Хартія підкреслює, що місцеве самоврядування є важливим елементом демократичного державного устрою, визначальним способом наближення громадян до державного управління в межах, встановлених законом.

Документ наголошує, що право громадян брати участь в управлінні державними справами належить до загальних для всіх держав-членів Ради Європи демократичних принципів. Звертається увага на те, що це право може бути здійснене саме на місцевому рівні.

Існування наділених реальною владою органів місцевого самоврядування, проголошується у Хартії, забезпечує ефективно і водночас наближене до громадянина управління. Держави-члени Ради Європи у Хартії визначили місце місцевого самоврядування в житті суспільства.

Сутність його полягає, по-перше, в тому, що захист і зміцнення місцевого самоврядування у різних європейських країнах є значним внеском у побудову Європи, що ґрунтується на принципах демократії і децентралізації влади; подруге, це передбачає існування місцевих органів самоврядування, які наділені уповноваженими для прийняття рішень органами, створеними демократичним шляхом, і мають широку автономію щодо своєї компетенції, порядку її здійснення і необхідні для цього засоби.

Сферу компетенції місцевого самоврядування визначено у ст.4, у якій закріплено, що:

1) головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом. Однак це положення не перешкоджає наділенню органів місцевого самоврядування повноваженнями і функціями для спеціальних цілей відповідно до закону;

2) органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу;

3) муніципальні функції, як правило, здійснюються переважно тією владою, яка має найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тією чи іншою функцією інший орган, необхідно врахувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії;

4) повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними. Вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачено законом;

5) якщо повноваження делегуються органам місцевого самоврядування центральним чи регіональним органом, органи місцевого самоврядування у міру можливості мають право пристосовувати свою діяльність до місцевих умов;

6) у процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо стосуються органів місцевого самоврядування, з останніми мають проводитися консультації, у міру можливості своєчасно і належним чином. Хартія у своєму змісті узагальнює досвід європейських держав у сфері управління і констатує, що місцевому самоврядуванню належить право та надається реальна можливість органам місцевого самоврядування регламентувати значну частину місцевих справ і управляти ними, діючи в рамках закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення.

Реалізація цього права може здійснюватись у формі як представницької демократії (радами або зборами, що складаються з членів, обраних шляхом вільного, таємного, рівного, прямого і загального голосування; ради чи збори

можуть мати підзвітні їм виконавчі органи), так і прямої демократії (зборами громадян, референдумом тощо) (ст.3).

Місцеве самоврядування з часом міцно утвердилось в країнах західної демократії. Історично склалось так, що в європейських країнах, наприклад Франції, Німеччині, Росії, місцеве самоврядування, його органи, в значній мірі контролювались центром, більше, ніж у Великобританії, проте міста Німеччини мають глибокі традиції автономного самоуправління, зокрема це можна прослідкувати на прикладі Берліна.

До децентралізації, починаючи з 1969 р., рухається також Франція. У США система місцевих органів самоврядування традиційно пов'язана з принципами утворення перших поселень у цій країні. Наприклад, у Новій Англії місцеві органи самоврядування створюються на рівні міста; на півдні країни — на рівні графства, а в північних й центральних штатах вони існують як на рівні міста, так і графства.

В Австралії спочатку планувалась система місцевих органів влади за аналогією, що функціонує в Англії. Проте розсіяність поселень, а також великі міста, створили суттєві перешкоди впровадженню одноманітної багатоступеневої системи місцевих органів влади. У Великобританії слідом за переглядом структури місцевих органів самоврядування, який було завершено у 1994 р., проведено реорганізацію адміністративного поділу в Англії, Шотландії й Уельсі.

Досвід функціонування органів місцевого самоврядування свідчить, що до їх компетенції входить два види завдань: а) ті, що відносяться безпосередньо до їх компетенції (у добровільному й обов'язковому порядку), і б) які делеговані їм центральною владою і органами державної влади на місцях. Зусилля органів місцевого самоврядування, як правило, зосереджуються на вирішенні: а) соціальних проблем на підвідомчій території, зокрема, організація освіти, охорона здоров'я, забезпечення громадської безпеки і правопорядку тощо; б) питань охорони навколишнього середовища; в) забезпечення комплексного розвитку місцевого господарства перш за все через систему комунальних служб, що задовольняють потреби мешканців, а також тих, хто знаходиться на території виробничих та невиробничих підприємств.

Мова тут йде про такі обов'язкові служби, як система водопостачання, електропостачання, санітарно-епідеміологічні служби, комунальний транспорт, реєстрація актів громадянського стану, похоронні послуги, архіви тощо, а також про об'єкти, що входять у місцеву інфраструктуру (музеї, театри, школи і т. д.). Стосовно місцевого самоврядування в Україні, то слід зазначити, що основні концептуальні засади створення та функціонування його системи визначені у Конституції України. Ст.140 підкреслює: "Місцеве самоврядування є правом територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволити за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна”.

Згідно зі ст.141 Конституції до складу сільської, селищної, міської ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на чотири роки. Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно сільського, селищного та міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданні.

Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою і очолюють виконавчий апарат ради. Система та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначені у Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” (прийнятий Верховною Радою України 24 квітня 1997 р.).

Місцеве самоврядування в Україні у Законі розглядається як гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади — жителів села чи добровільного об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і Законів України.

У ньому проголошується, що місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст (ст. 2).

Функціонує місцеве самоврядування на принципах народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування (ст.4).

Закон України закріплює систему місцевого самоврядування, до складу якої у відповідності зі ст. 5 входять територіальні громади; сільські, селищні,

міські ради; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.

Крім цього у містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно з цим Законом можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є головою її виконавчого комітету. 7 червня 2001 р. прийнято Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування”, який регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування.

Згідно із цим Законом служба в органах місцевого самоврядування — це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

У Законі закріплені основні принципи, на яких засновується служба в органах місцевого самоврядування: служінні територіальній громаді; поєднанні місцевих і державних інтересів; верховенстві права, демократизмі і законності; гуманізмі і соціальній справедливості; гласності; пріоритеті права та свобод людини і громадянина; рівних можливостях доступу громадян до служби в органах місцевого самоврядування з урахуванням їх ділових якостей та професійної підготовки; професіоналізмі, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; підконтрольності, підзвітності, персональній відповідальності за порушення дисципліни і неналежне виконання службових обов’язків; дотриманні прав місцевого самоврядування; правовій соціальній захищеності посадових осіб місцевого самоврядування; захисті інтересів відповідної територіальної громади; фінансовому та матеріально-технічному забезпеченні служб за рахунок коштів місцевого бюджету; самостійності кадрової політики в територіальній громаді.

Ст.6 визначає напрями державної політики щодо служби в органах місцевого самоврядування, якими є: законодавче врегулювання служби в органах місцевого самоврядування та забезпечення її ефективності; захист прав місцевого самоврядування; організація підготовки та перепідготовки кадрів для служби в органах місцевого самоврядування; правовий та соціальний захист посадових осіб місцевого самоврядування; методичне та інформаційне забезпечення служби в органах місцевого самоврядування.

Демократизація політичної реформи в Україні вимагає реформування інституту місцевого самоврядування у напрямі підвищення його

ефективності наближення до європейських стандартів. Головна мета реформування — реальне забезпечення права громадян на участь у вирішенні питань суспільного життя, в управлінні державою, подальшої демократизації суспільства.

З огляду на необхідність вирішення проблем реформування потребує розширення і оновлення законодавча база місцевого самоврядування. Це стосується чіткого розмежування повноважень між місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також фінансово-економічних питань. Розподіл повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також між органами місцевого самоврядування різних рівнів має здійснюватися, виходячи з принципу субсидіарності.

Ті функції і повноваження, які об'єктивно не можуть виконувати громади, передаються на рівень районів, далі — на рівень областей, а від них — центральним органам державної влади. Але основою розподілу повноважень має бути добровільне бажання територіальної громади їх делегувати.

Законодавчого врегулювання потребує також проблема стимулювання участі членів громади у діяльності органів місцевого самоврядування, а саме: механізми відповідальності органів місцевого самоврядування, сільських, селищних та міських голів перед громадами, що їх обрали, розширення можливостей громадських організацій щодо реальної участі у місцевому самоврядуванні; порядок діяльності будинкових вуличних, квартальних та інших органів самоорганізації населення, делегування їм органами місцевого самоврядування частини власної компетенції, фінансів, майна. Запропоновані реформи місцевого самоврядування безперечно потребують відповідного кадрового забезпечення.

На базі наявних навчальних закладів необхідно створити ефективні системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування. Доцільно також створити демократичну та прозору систему кар'єрного зростання муніципальних працівників та підвищення їх правової та соціальної захищеності, створити систему стимулів щодо залучення молоді до роботи в органах місцевого самоврядування.

Подальшому розвитку місцевого самоврядування буде сприяти також реформування місцевих органів виконавчої влади, передачі максимально можливого обсягу владних повноважень органам місцевого самоврядування та чіткого функціонального розмежування з повноваженнями виконавчої влади (децентралізації).

Таке реформування може бути здійснене у два етапи. На першому етапі діяльність обласних державних адміністрацій має бути спрямована на соціально-економічний та гуманітарний розвиток регіону. При цьому доцільно змінити порядок призначення керівників державних адміністрацій, надавши такі повноваження Кабінету Міністрів (що потребує внесення змін

до Конституції України). На другому етапі при запровадженні регіонального самоврядування на базі обласних державних адміністрацій мають утворитися виконавчі органи обласних рад.

Контроль за дотриманням законодавства органами місцевого самоврядування має здійснюватися структурними підрозділами Міністерства юстиції та Міністерства фінансів. Діяльність районних державних адміністрацій (до внесення змін у Конституцію України) має бути повністю підпорядкована обласній державній адміністрації. Після внесення відповідних змін до Конституції України та впровадження повноцінного місцевого самоврядування районні державні адміністрації ліквідуватимуться. Найбільших змін повинна зазнати організація та діяльність територіальних підрозділів (органів) міністерств.

Саме вони представлятимуть на місцевому рівні центральні органи виконавчої влади. Ці територіальні підрозділи виконавчої влади здійснюватимуть поточне адміністрування, необхідність їхнього утворення визначатиметься у кожному конкретному випадку.

При цьому слід гнучкіше підходити до визначення територіальної мережі органів виконавчої влади, з урахуванням критеріїв їхньої доступності та зручності для громадян. Таким чином, адміністративно-державне управління має свою сутність і зміст, здійснюється на основі науково обґрунтованих принципів, виконує численні визначені функції, до яких відносять планування, організацію, комплектування кадрами, мотивацію і контроль.

Управління розглядають як цілеспрямований вплив на суспільство, який передбачає систему скоординованих дій суб'єкта на об'єкт з метою упорядкування та зберігання його якісної специфіки, стабільного функціонування, удосконалення й розвитку. Тобто державне управління є об'єктивною основою організованого функціонування й розвитку суспільства.

Державне управління ефективно здійснюється тільки в умовах наявності досконалого механізму, який являє собою систему таких взаємодіючих ланок: формування легітимного суб'єкта та інституційної ієрархії державного управління; розроблення стратегічного курсу суспільного розвитку та прийняття державних рішень; застосування технологічних прийомів і методів оперативного управління, обумовлених необхідністю реалізації стратегічних цілей і рішень; організація контролю за управлінським процесом та самокорекція його режиму.

Визначальний вплив на сутність і зміст державного управління, всі його характеристики має політичний режим, який являє собою систему способів і методів організації суспільства та органів політичної влади, що визначають характер політичного життя в країні, рівень політичної свободи.

Література [14; 15; 20; 23; 26; 39; 46]

Змістовний модуль III. Управлінське рішення в державній адміністративній діяльності

Теми 8 і 9. Прийняття рішень в адміністративній діяльності (2 год.)

1. Поняття управлінського рішення.
2. Класифікація управлінських рішень і вимоги до них.
3. Прийняття та оптимізація управлінських рішень.

Семінарське заняття 3. Специфіка адміністративноуправлінських рішень (2 год.)

1. Сутність та особливості управлінських рішень в державних установах і організаціях.
2. Теоретичні основи прийняття рішень.
3. Класифікація управлінських рішень і вимоги до них.
4. Фактори впливу на прийняття управлінських рішень.

Завдання для самостійної роботи (16 год.)

На основі опрацювання рекомендованої літератури підготувати відповіді на питання:

- Підходи і розвиток теорії прийняття управлінських рішень.
- Загальний підхід до класифікації управлінських рішень.
- Особливості рішень на макро- і мікрорівнях.
- Фактори, що визначають якість рішень.
- Управлінське рішення як результат процесу управління.
- Вироблення і реалізація управлінського рішення як набір процесу і його стадій.
- Характеристика процесу прийняття управлінського рішення.
- Оптимізація управлінських рішень.
- Організація виконання рішень.
- Оцінка ефективного прийняття рішень.

Рекомендації до вивчення тем 8 і 9

У процесі самостійної роботи з метою підготовки до семінарського заняття студенту слід усвідомити, що найважливішою складовою сучасної науки про менеджмент виступає теорія і методологія прийняття управлінських рішень. Ця проблема перебуває в центрі уваги як науковців, так і практиків-організаторів підприємницької діяльності.

Формування управлінського рішення, у процесі якого визначаються напрями діяльності підприємства (організації) та його працівників, потребує від менеджера достатньо високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії, досвіду. Тому перед управлінцями усіх рівнів стоїть найважливіше завдання — оволодіти методологією прийняття рішень, що дозволяє їм

обґрунтовувати вибір найоптимальнішого рішення в складних і суперечливих умовах ринкової економіки.

Управлінське рішення — це сформульовані суб'єктом управління (керівником, керівним органом) на альтернативних засадах завдання і модель способу діяльності, поведінки, за допомогою якої керуюча система організації отримує можливість безпосередньо впливати на керовану. Потреби теорії і практики менеджменту обумовлюють необхідність систематизації управлінських рішень за певними ознаками.

Найбільш застосованою у вітчизняній навчально-методичній літературі є класифікація рішень за ознаками, що впливають із різноманітних ситуацій та умов, у яких менеджер приймає рішення:

1. За характером вирішуваних завдань: — запрограмовані рішення відзначаються одноваріантністю або незначною кількістю альтернатив, спрямовуються на вирішення завдань, викликаних часто повторюваними, стандартними ситуаціями (застосовуються здебільшого у державницьких структурах); — незапрограмовані рішення приймаються під впливом незапрограмованих факторів і ситуацій; призначаються на реалізацію цілей підприємства (організації), зокрема вдосконалення структури управління методів мотивації, поліпшення якості продукції тощо; — компромісні (консенсусні) рішення врівноважують суперечності, що виникають в процесі виробничо-господарської діяльності; — задані рішення обумовлюються впливом таких загальних принципів управління, як ієрархічність та взаємозв'язок; створюють своєрідну логічну послідовність, пронизуючи усі рівні управління підприємством (від вищого до нижчого рівня); — виробничо-ситуаційні рішення приймаються як реакція на ситуації, викликані відхиленнями у роботі організації від ustalених виробничо-господарських параметрів; — ініціативні рішення викликані активізацією творчої діяльності менеджерів нижчого рівня або працівників.

2. За сферою охоплення виробничих процесів: — загальні рішення стосуються діяльності всієї організації; — локальні (часткові) рішення мають вплив на функціонування конкретних підрозділів, служб і т. д.; — тематичні рішення приймаються для вирішення конкретних ситуацій.

3. За тривалістю дії: — перспективні рішення реалізуються впродовж тривалого терміну (виробництво нового продукту, відкриття філії банку у певних регіонах); — поточні рішення втілюються у короткотерміновому періоді з метою забезпечення поточної роботи організації.

4. За організацією підготовки: — одоноособові рішення розробляються і приймаються керівниками без погодження й обговорення їх з іншими особами або групами; — колегіальні рішення готуються групою фахівців, а приймає відповідальність група менеджерів; — колективні рішення розробляються на зборах усіма учасниками.

5. За рівнем прийняття: — рішення на вищому (інституційному) рівні управління; — рішення на середньому рівні управління; — рішення на нижчому рівні управління.

6. За характером приналежності до об'єктів управління: — організаційні; — економічні; — технологічні; — адміністративні; — соціально-психологічні.

7. За регламентом: — контурні схематично позначають порядок дії підлеглих, залишаючи їм можливості варіативного обрання засобів і методів їх втілення; — структуровані жорстко регламентують діяльність працівників; — алгоритмічні гранично жорстко регламентують дії працівників і практично виключають їх ініціативу.

Далі під час самостійної роботи студенту важливо зрозуміти, що опрацювання і змістовна сторона управлінського рішення залежить від зовнішніх факторів, що формують середовище, у якому функціонує організація. До них належать постачальники, споживачі, конкуренти, органи законодавчого регулювання, кредитори, інші організації та інститути суспільства, що безпосередньо пов'язані з тією галуззю діяльності, якою займається ця організація.

Вплив на прийняття управлінського рішення мають і фактори внутрішнього характеру, що визначають специфіку діяльності підприємства, а саме: мета і стратегія його розвитку, структура виробництва та управління, фінансові і трудові ресурси, обсяг і якість робіт тощо. Також на процес прийняття та реалізацію управлінського рішення впливають організаційна структура управління, його функції і методи, структура управлінського апарату, діяльність суб'єктів управління.

До найголовніших чинників, що визначають процес розроблення управлінського рішення, слід віднести:

1. Особистісні якості менеджера (освітній рівень підготовки; володіння глибинними і різноманітними знаннями порівняно з іншими працівниками; здатність об'єктивно осмислювати реальні проблеми та постійно націлювати себе на управління, що випереджає події; система ціннісних орієнтацій; власні інтереси; уміння керувати власним фізичним і емоційним станом; здатність приймати ризиковані рішення тощо);

2. Стиль поведінки менеджера, характерними рисами якого є:

- організаційна свобода і самостійність;
- вміння аналізувати, відстежувати ситуацію; приймати своєчасно відповідні рішення і вирішувати назрілі проблеми;
- спроможність правильно визначати цілі і пріоритети у роботі;
- володіння механізмами формування злагодженого колективу, досягнення раціональної взаємодії між працівниками та координації їх діяльності;
- прагнення постійно удосконалювати способи, методи і прийоми виконання управлінських операцій.

3. Важливість сформульованих завдань для організації, що потребують визначення ефективних заходів щодо їх реалізації.

4. Стан зовнішнього і внутрішнього середовища прийняття рішення (визначеність, ризик, невизначеність, протидія).

5. Обсяг інформаційного забезпечення.
6. Взаємозалежність між управлінськими рішеннями.
7. Можливість застосування сучасних технічних засобів.
8. Відповідність структури управління цілям та завданням організації тощо.

Усвідомлюючи тему, студент повинен уявляти, що реалізація функцій управління (планування, організування, мотивування, контролювання) у практичну площину здійснюється шляхом розроблення управлінського рішення, що становить основний зміст діяльності менеджера будь-якого рівня під час формування цілей їх досягнення.

За правилами підприємництва управлінські рішення приймаються там, де виникає проблемна ситуація. Їх ефективність залежить від ряду принципів, які слід враховувати під час їх формування.

По-перше, необхідно забезпечити пристосованість структури і форми фірми (організації) до безпосереднього здійснення зв'язків, що полегшує як прийняття рішень, так і контроль за їхнім виконанням.

По-друге, повинні бути чітко сформульовані мета, стратегія і політика, що дає можливість приймати рішення загального характеру у сфері затребуваних нових видів діяльності.

По-третє, прагнути володіти достатньою кількістю надійних даних щодо ситуації, що змінюється, необхідних для підтримання ефективних зв'язків між менеджерами вищого рівня й нижчими рівнями організації.

Управлінське рішення є сполучною ланкою взаємодії суб'єкта та об'єкта управління, і через нього діяльність керуючої системи стає очевидною для керованої системи, яка й займається реалізацією його змісту. Розроблення рішення, яке повинно відзначатися такими якостями, як надійність, дієвість, ефективність, здатність задовольнити потреби суб'єкта управління тощо, представляє собою психологічний процес, що має інтуїтивний (заснований на судженнях) або раціональний характер.

Якщо інтуїтивне рішення засновується на визначенні вибору, зробленого тільки на основі впевненості у його правильності, то раціональне рішення відрізняється тим, що воно не залежить від минулого досвіду.

Процесуальний аспект створення управлінського рішення є складним і багатостороннім, поділяється на кілька етапів і включає в себе певні процедури та обов'язкові дії. Перший етап — підготовчий, пов'язаний з діагностикою проблеми, що виникла перед менеджером у вигляді інформації щодо непередбачуваної ситуації, розв'язання якої можливе шляхом прийняття рішення.

Менеджер збирає та обробляє інформаційний матеріал, який фіксує проблемну ситуацію, формує ціль, розробляє методи її розв'язання з врахуванням закономірностей функціонування і змін керованого процесу. Це дасть змогу уникнути суб'єктивізму й волюнтаризму, помилок, які неминуче спричиняють дезорганізацію в системі управління.

Під час діагностики керівник повинен визначитись з обмеженнями, що керують його діями, і критеріями, за якими необхідно оцінювати альтернативні варіанти вибору.

До обмежень належать: а) ресурси-фінанси, робоча сила, матеріали, засоби зв'язку й управління, час; б) природні й технічні властивості ресурсів; в) соціально-культурні, економічні, політичні, психологічні чинники (етичні норми, закони, суспільні і політичні установки тощо). Об'єктивна оцінка менеджером усіх обмежень, пов'язаних із розв'язанням проблеми, найголовніша умова прийняття реалістичного управлінського рішення. Також керівник повинен осмислити стандарти, за якими можна оцінювати альтернативні варіанти вибору.

Ці стандарти називають критеріями прийняття рішень. Наступною ланкою на першому етапі є визначення та оцінка альтернатив, тобто з'ясування усіх можливих дій, які усувають причини проблеми, проблемної ситуації. Визначаючи альтернативи, менеджер формує набір альтернативних рішень, що на практиці проявляється в обранні ним лише розгляду декількох альтернатив, найбажаніших.

На другому етапі здійснюється вже сам процес прийняття рішення (узаконення альтернативи). У цей час суб'єкт управління вдається на основі правильного аналізу визначених альтернативних рішень до вибору найкращого із них, що матиме найсприятливіші наслідки.

Рішення у своєму остаточному варіанті оформляється у вигляді відповідного документа, складовими частинами якого є: а) констатуюча частина (дається характеристика стану об'єкта управління, зміни, що повинні статися у ньому в процесі управлінського впливу); б) ухвалююча частина, яка містить сформульовану мету рішення, а також організаційний план із визначенням конкретних дій та зазначенням виконавців і термінів їх реалізації. На третьому етапі відбувається реалізація рішення та контроль за його виконанням.

На цій стадії вживаються заходи щодо здійснення управлінської дії згідно з накресленим організаційним планом, який шляхом попереднього колективного обговорення, роз'яснювальної роботи, різноманітного інформування доводиться до виконавців.

Завершується третій етап контролем за виконанням рішення, коли виявляються відхилення і вносяться поправки. Це допомагає реалізувати рішення повністю, встановити зворотний зв'язок між керуючою та керованою системами.

Важливо також уявляти, що невід'ємною складовою управлінської функції виступає процес вибору найефективнішого варіанта управлінського рішення із можливих альтернатив (тобто раціонального рішення). Ця діяльність в науковій та навчально-методичній літературі кваліфікується як оптимізація управлінських рішень, що дозволяє підготувати і реалізувати раціональний варіант проблеми як для теорії, так і для практики управління.

Раціоналізація управлінського рішення визначається в процесі оптимізації. Здійснюючи багатоплановий вплив на соціально-економічні та організаційно-технічні сторони об'єкта управління, управлінське рішення повинно бути якісним, тобто визначатися ступенем досягнення поставленої мета і проявлятися в сукупності його властивостей.

До основних властивостей управлінського рішення, що характеризують його якість, належать надійність, дієвість, ефективність, здатність задовольнити потреби суб'єкта управління тощо.

Український вчений В. С. Сухарський виділяє загальні і приватні вимоги, які ставляться до якості управлінських рішень. До загальних він відносить об'єктивність дії економічних законів і закономірностей; врахування соціальних факторів; наукову обґрунтованість та цільову спрямованість рішень; прийняття рішень органом, що має право саме на це рішення; своєчасність і перспективність; погодження у всіх ланках із законами, нормативними актами; якість і лаконічність; необхідність врахування всіх існуючих аспектів рішення (економічних, соціальних, організаційних, політичних, правових тощо).

Приватними вимогами виступають реальність; кількісна і часова визначеність; безперервність; трудомісткість і вартість. Дотримання зазначених вимог створює ґрунтовні передумови для оптимізації якості управлінських рішень.

Підвищенням ефективності та оптимізацією управлінських рішень в умовах ринку на Заході займається науковий напрям науки, який отримав назву "наука управління". Він був започаткований в Англії під час Другої світової війни у зв'язку з необхідністю розв'язання цілого ряду військових завдань. У подальшому він отримав широке застосування у США, Японії, Німеччині, країнах, які виникли на пострадянському просторі, зокрема і в Україні.

Цей науковий напрям застосовується для вирішення таких завдань у підприємницькій сфері, як регулювання транспортних потоків у містах; оптимізації графіка руху аеропортів; управління запасами на підприємстві, організації; розробка нових видів продуктів; розподілу витрат на рекламу різних видів продукту; планування матеріальних запасів та постачання; розподілу обладнання для різних видів виробництва; оптимізації витрат на виробництво продукту; визначення оптимального складу пасиву банку; оптимізації структури активу балансу та ін.

Виступаючи механізмом оптимізації управлінських рішень, наука управління реалізується у теоретико-практичну площину завдяки науковому методу, використанню системної орієнтації та моделюванню. Науковий метод — це фундаментальна процедура, яка складається з таких послідовних кроків, як спостереження, формулювання гіпотези та верифікації.

Сутність спостереження полягає в тому, що на цьому початковому етапі здійснюється об'єктивний збір та аналіз (внутрішньої та зовнішньої) інформації з питань проблеми та ситуації. Наступний етап пов'язаний з

формулюванням гіпотези, коли дослідник виявляє альтернативи, тобто варіанти дій та наслідків для ситуації, робить прогноз, який базується на цих спостереженнях.

На етапі верифікації (від лат. *verus* — істинний і фіксація) відбувається перевірка гіпотези шляхом підтвердження її достовірності. Далі настає останній четвертий етап, на якому події можуть розвиватися таким чином: а) у разі підтвердження правильності гіпотези, приймається рішення щодо її реалізації; б) у випадку ж хибності гіпотези — застосовується варіант повернення за допомогою зворотного зв'язку на один з попередніх етапів з одночасним пошуком оптимального позитивного рішення.

Системна орієнтація. Завдяки цьому науковому підходу осмислюються усі напрями діяльності організації як відкритої системи, що складається із взаємозв'язаних елементів.

Досліджується, зокрема, увесь аспект функціонування організації від отримання та обробки ресурсів до перетворення їх на продукцію, послуги, прибуток тощо і на основі отриманого аналітичного матеріалу приймається раціональний варіант управлінського рішення.

Моделювання. Як визначальний елемент механізму оптимізації управлінських рішень, воно дозволяє приймати рішення на основі опрацювання усіх факторів та альтернатив, що виникають в умовах підприємницької діяльності.

Сама модель, як категорія, що посідає центральне місце в процесі моделювання, — це відродження у системах, схемах, формулах тощо характерних ознак об'єкта, що досліджується. Головною рисою моделі є спрощення реальної ситуації, у якій її застосовують.

Широке використання моделювання у менеджменті обумовлено: по-перше, складністю виробничо-господарської діяльності, неможливістю відтворити в реальному житті усієї суперечності організаційних управлінських ситуацій, в яких опиняється людина.

Вирішення багатьох проблем можливе, по-перше, лише за умови їх спрощення шляхом моделювання відтворення певних характеристик в експериментальних формах; по-друге, за допомогою експериментування можливо здійснити перевірку альтернативних варіантів управлінських рішень; по-третє, лише моделювання за нинішніх обставин виступає єдиним систематизованим способом орієнтування управління на майбутнє.

За внутрішньою сутністю та особливостями функціонування розрізняють такі типи моделей: фізичні, аналогові, математичні. Фізичними моделями є описи об'єктів або систем у збільшеному чи зменшеному масштабі, особливою ознакою є те, що вони виглядають як цілісність, яку моделюють. Аналогові моделі поводять себе як реальні досліджувані об'єкти, але зовні не схожі на них. Математичні моделі застосовують символи для опису якостей або характеристик об'єктів чи явищ та використовуються найчастіше для прийняття організаційних рішень.

На практиці основними етапами побудови моделі є:

1. Формування завдання. Визначаються цільові функції управлінської операції та передбачаються очікувані результати від розроблення і застосування моделі.

2. Підготовка інформації. Формується банк інформаційних даних щодо об'єкта моделювання, робиться експертна оцінка щодо раціональності розроблення моделі.

3. Побудова моделі. Різноманітними засобами створюється спрощений варіант модельованого об'єкта чи процесу.

4. Перевірка моделі на достовірність. Визначається ступінь відповідності моделі реальним обставинам.

5. Застосування моделі.

6. Поновлення моделі. Передбачає необхідність її удосконалення через нові чинники зовнішнього середовища (поява нових споживачів, технологій тощо).

Найпоширенішими моделями науки управління є:

1. Теорія ігор. Метод моделювання оцінки впливу прийнятого управлінського рішення на конкурентів. У бізнесовій практиці використовують цей метод для прогнозування реакції конкурентів на зміни цін, модифікацію та освоєння нової продукції.

2. Модель теорії черг, або модель оптимального обслуговування. Застосовують з метою визначення оптимальної кількості каналів обслуговування відносно потреби в них, щоб збалансувати витрати у випадку їх занадто великої чи занадто малої кількості.

3. Модель управління запасами. Використовують для розрахунків оптимальної структури запасів, щоб не було затримок у виробництві та збуті.

4. Модель лінійного програмування. Забезпечує визначення оптимального способу розподілу дефіцитних ресурсів за наявності конкуруючих потреб. Ця модель найбільш популярна у менеджменті.

5. Імітаційне моделювання. Процес розробки моделі та її експериментального застосування для визначення змін реальної ситуації.

6. Економічний аналіз. Застосовується для оцінювання витрат та економічних вигод, базується на аналізі беззбитковості, методів прийняття рішень з визначенням точки, в якій загальний прибуток дорівнює сумарним витратам.

7. Балансові методи. Ґрунтуються на побудові балансів витрат, прибутків, бюджетів тощо.

8. Платіжна матриця. Один з методів статистичної теорії рішень, який дозволяє із кількох варіантів вибрати оптимальне рішення за встановленими раніше критеріями.

9. Дерево рішень. Популярний метод менеджменту для вибору найкращого напряму дій з декількох варіантів.

10. Прогнозування. Втілюється у підприємницьку діяльність шляхом моделювання майбутніх управлінських ситуацій на основі використання накопиченого в минулому досвіду.

Прогнози бувають:

- а) економічні — застосовуються для передбачення розвитку економіки країни, її окремих галузей, сфер тощо;
- б) розвитку технології — передбачають розроблення нових технологій, якісних змін у їх структурі;
- в) розвитку конкуренції — дозволяють спрогнозувати стратегію і тактику конкурентів;
- г) розвитку науково-технічного прогресу — визначають параметри різних об'єктів науки і техніки на певний час у майбутньому з позицій розвитку і потреб виробництва;
- д) розвитку сфер виробництва.

Дослідники розробили декілька специфічних методів формування та підвищення якості прогнозів. По-перше, це неформальні методи прогнозування. У більшості випадків вони ґрунтуються на аналітичних здібностях осіб, які приймають управлінські рішення, зокрема на інтуїції менеджерів. Використовуються при цьому різні джерела письмової та усної інформації: — вербальна (від лат. *verbalis* — слово) інформація, застосовується головним чином для аналізу зовнішнього середовища і отримується через такі канали, як радіо, телебачення, розмови, телефонограми тощо; — письмова інформація — джерелом отримання її є газети, журнали, бюлетені, звіти тощо; — промислове шпигунство — за його результатами відбувається збір інформації щодо дій конкурентів. По-друге, це кількісні методи прогнозування.

Серед них виділяють два типи. До першого відноситься аналіз минулих рядів, який виходить із припущення, що події, які відбувалися в минулому, дають можливість прогнозувати оцінку подій у майбутньому.

Другий тип складає казуальне (причинно-наслідкове) моделювання. Найбільш математично складний комплексний метод прогнозування із сучасних методів, які використовують у ситуаціях з більш ніж однією змінною. Цей тип моделювання спрямований на прогнозування того, що може відбутися в схожих ситуаціях, шляхом дослідження статистичної залежності між важливим чинником та іншими змінами.

По-третє, це якісні моделі прогнозування. Сутність їх полягає в тому, що до розробки управлінських рішень залучаються експерти. Головним моментом під час формування управлінського рішення колективним способом є визначення кола осіб, експертів, які візьмуть участь у його прийнятті.

Колективними формами такої роботи є засідання, наради, робота комісій і т.ін. У зв'язку з цим до якісних методів відносяться: думка журі (знаходження спільної думки експертів у релевантних сферах); спільна думка працівників збуту (засновується на передбаченні попиту групою досвідчених торгових агентів); модель очікування споживача (прогноз, що ґрунтується на результатах опитування клієнтів); метод експертних оцінок.

Отже, підготовка і прийняття управлінських рішень, що відповідали б установленим критеріям (ефективності, реалістичності), потребує від менеджера глибоких знань, широкого кругозору, уміння ефективно працювати й застосовувати дієві організаційні мотиваційні та контрольні механізми їх виконання.

Література [4; 10; 13; 14; 22; 26; 31; 34; 45; 54]

Питання для самоконтролю

1. Історія розвитку державно-адміністративного управління
2. Етапи розвитку теорії адміністративного менеджменту
3. Суб'єкти державного управління
4. Методи дослідження теорії державно-адміністративного управління
5. Головні принципи державно-адміністративного управління
6. Функції державно-адміністративного менеджменту
7. Рівні управління в державно-адміністративному менеджменті
8. Механізм розробки та реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку регіону.
9. Специфіка механізму державно-адміністративного управління в Україні
10. Взаємодія адміністративного управління із законодавчою, виконавчою і судовою владами
11. Розподіл завдань між рівнями (ланками) державного управління
12. Сутність та види планування в державно-адміністративному управлінні
13. Стратегічний план розвитку регіону країни
14. Роль комунікацій у процесі управління організацією
15. Сутність функцій керівництва в місцевих органах влади
16. Види та форми контролю у державно-адміністративному управлінні
17. Характеристики та етапи процесу контролю
18. Державний апарат: поняття, структура
19. Організаційна структура управління державного апарату
20. Фактори, що забезпечують функціонування державного апарату як системи.
21. Державний орган і його правовий статус
22. Поняття та структура механізму держави
23. Особливості державно-адміністративного менеджменту у порівнянні з бізнес-менеджментом.
24. Роль організаційних документів в упорядкуванні структур державної установи
25. Комп'ютеризація роботи органів місцевого самоврядування.
26. Організаційна структура управління в державному органі
27. Тенденції розвитку адміністративно-державного управління
28. Сучасні погляди на моделі організаційних структур

29. Організаційні функції управління державними установами і організаціями та шляхи їх реалізації.
30. Вплив і влада, баланс влади. Форми влади та впливу
31. Делегування повноважень як спосіб зміцнення влади
32. Організаційно-правові форми виконавчої влади в Україні.
33. Структура органів виконавчої влади в Україні
34. Організація діяльності виконавчих органів державної влади в Україні
35. Сутність та принципи контролю
36. Види та форми контролю у державно-адміністративному управлінні.
37. Характеристики та етапи процесу контролю
38. Характеристики ефективного контролю
39. Адміністративна діяльності як об'єкт контролю
40. Принципи загального управління якістю в державному секторі
41. Перешкоди в удосконаленні діяльності державної адміністрації
42. Причини повільного підвищення якості послуг у державному секторі
43. Наслідки нездатності організації до змін
44. Сучасний досвід адміністративно-державного управління в країнах Заходу.
45. Управління інноваційною діяльністю
46. Сучасні організаційні форми з упровадження інновацій
47. Причини необхідності реформування системи державно-адміністративного управління в Україні
48. Кадрова політика в державних установах і організаціях
49. Стратегія кадрової політики в державних установах і організаціях
50. Специфіка формування кадрової політики в державно-адміністративному управлінні
51. Державна служба - її функції, принципи, види, організація
52. Принципи організації державної служби.
53. Категорії персоналу державних установ
54. Правовий статус державних службовців
55. Політичні керівники і керівники державних органів
56. Основні поняття та підходи теорій лідерства
57. Модель ефективного лідерства : ділові якості та компетенції
58. Гендерний аспект лідерства: тенденції та проблеми
59. Сучасні моделі лідерства
60. Класифікація стилів керівництва
61. Основні інструментів добору кадрів державних установ і організацій
62. Особливості мотивації праці державних службовців
63. Характерні риси державного службовця
64. Специфіка державно-адміністративного управління на місцевому рівні
65. Сутність представницьких інституцій на місцевому рівні державно-адміністративного управління
66. Повноваження державно-адміністративного управління на місцевому рівні

67. Місцеве самоврядування в Україні
68. Основні засади створення та функціонування системи місцевого самоврядування за Конституцією України
69. Система та гарантії місцевого самоврядування в Україні згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»
70. Сутність та особливості управлінських рішень
71. Теоретичні основи прийняття управлінських рішень
72. Типи управлінських рішень та їх класифікація.
73. Вимоги до управлінських рішень
74. Фактори впливу на прийняття управлінських рішень
75. Зовнішні фактори впливу на прийняття управлінських рішень
76. Внутрішні фактори впливу на прийняття управлінських рішень
77. Роль особистих якостей менеджера у процесі розроблення управлінського рішення
78. Значення стилю поведінки та роботи менеджера в процесі прийняття та реалізації управлінського рішення
79. Етапи підготовки до прийняття управлінських рішень
80. Процес прийняття управлінських рішень
81. Принципи процесу прийняття управлінських рішень
82. Джерела інформації для прийняття управлінських рішень в державних установах організаціях
83. Вимоги до якості прийняття управлінських рішень
84. Переговорний процес в процесі прийняття рішень
85. Механізм прийняття й реалізації управлінських рішень
86. Шляхи оптимізації управлінських рішень
87. Загальна характеристика методів оптимізації управлінських рішень
88. Організація виконання управлінських рішень
89. Контроль виконання управлінських рішень
90. Використання комп'ютерної техніки в процесі прийняття рішень.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ПІДСУМКОВОМУ КОНТРОЛІ

Контроль знань по дисципліні «Адміністративний менеджмент» складається з двох блоків планових заходів:

1. поточний контроль знань студентів;
2. підсумковий контроль знань студентів.

Порядок оцінювання знань студентів за результатами вивчення дисципліни

№	Форма оцінювання знань	Кількість балів	Результат
1	Оцінювання поточної роботи в семестрі, в т. ч. :	від 0 до 40 балів в т. ч.:	
1.1	Виконання обов'язкових завдань: 1) систематичність та активність роботи протягом семестру 2) виконання завдань для самостійного опрацювання	до 20 балів, з них: 1) до 10 балів 2) до 10 балів	
1.2	Проходження модульного контролю знань	до 20 балів	
2	Оцінювання письмової екзаменаційної роботи	від 0 до 60 балів	проходження підсумкового контролю знань по дисципліні і одержання підсумкової оцінки

Бали за результатами поточного контролю в сумі та по доданках, а також за результатами оцінювання письмової екзаменаційної роботи виставляються числом, кратним «5».

Загальна підсумкова оцінка (в балах) складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на іспит. На іспиті студент повинен набрати не менше 30 балів.

Підсумковий контроль знань по даній дисципліні проводиться у формі письмового іспиту за екзаменаційними білетами, кожен з яких включає 3 питання.

Відповідь на кожне питання білета оцінюється окремо з диференціацією в 20, 10, 0 балів.

Відповідь на кожне з питань білета оцінюється в:

20 балів — якщо:

- відповідь студента містить повне, розгорнуте, правильне та 49ис тано49ане викладення матеріалу;

- виявляє при цьому високі знання студентом усієї програми навчальної дисципліни, його вміння користуватися різноманітними методами наукового аналізу суспільних і правових явищ, виявляти їх характерні риси та особливості;
- відображає чітко знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв'язку і взаємодії, правильне формулювання відповідних тлумачень;
- свідчить про знання назв і змісту передбачених програмою нормативно-правових актів (для найважливіших — необхідно знати рік їх прийняття);
- містить аналіз змістовного матеріалу, порівняння різних поглядів на дану проблему, самостійні висновки студента, формулювання та аргументацію його точки зору;
- містить, поряд із теоретичним матеріалом, фактичні дані (статистичні, результати судової практики і т. ін.), їх оцінку та порівняння; логічно і граматично правильно викладена;

10 балів — якщо студент дав відповідь на поставлене запитання, однак вона має хоча б один з таких недоліків:

- є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів, нечіткі характеристики відповідних явищ;
- не є аргументованою: не містить посилань на нормативно-правові акти (у разі необхідності), інші джерела, аналізу відповідних теорій, концепцій, наукових течій і т. ін.; недостатньо використано дані юридичної практики, інший фактичний і статистичний матеріал;
- свідчить про наявність прогалин у знаннях студента;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу, містить багато граматичних, грубих стилістичних помилок та виправлень;

0 балів — якщо студент не відповів на поставлене запитання, або відповідь є неправильною, не розкриває сутності питання, або допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність знань у студента або їх безсистемність та поверховість, не вміння сформулювати думку та викласти її, незнання основних положень навчальної дисципліни.

Результат письмового іспиту складається з суми балів, одержаних за всі питання. В разі, коли відповіді студента оцінені менше ніж у 30 балів, він отримує незадовільну оцінку за результатами іспиту (тобто 0 балів).

Загальне підсумкове оцінювання знань студентів здійснюється з урахуванням результатів оцінювання поточної роботи в семестрі (в діапазоні від 0 до 40 балів) та результатів письмового іспиту (не менше 30 і не більше 60 балів)

за 100-бальною системою з подальшим переведенням в традиційну систему за 4-бальною шкалою та шкалою ECTS для фіксації оцінки в нормативних документах.

Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
85—100	5 (відмінно)	A
80	4 (добре)	B
65—75		C
60	3 (задовільно)	D
50—55		E
30—45	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	PX
0—25	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивчення дисципліни	P

Для реєстрації оцінки за шкалою ECTS в екзаменаційних відомостях вводиться спеціальна графа «Оцінка за шкалою ECTS»

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Законодавча

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 12 березня 2015 р. - К.: Алерта, 2015. - 80 с.
2. Закон України «Про державну службу» : чинне законодавство зі змінами та допов. на 18 вересня 2012 р. - К.: Паливода А. В., 2012. - 24 с.
3. Закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про асоціації органів місцевого самоврядування» : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 23 серпня 2012 р. - К. : Паливода А. В., 2012. - 88 с.
4. Указ Президента України «Про вдосконалення діяльності державних органів, роботи державних службовців та підвищення ефективності використання бюджетних коштів» : від 11.02.2000 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/207/2000>
5. Указ Президента України «Про підвищення ефективності системи державної служби» від 02.04.2010 N 480/2010 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208/2000>

Основна

6. Адміністративна діяльність : навч. посіб./ [М.В. Ковалів, З.Р. Кісіль, Д.П. Калайнов та ін.]. - К. : Правова єдність, 2009. - 432 с.
7. Амосов О., Дегтяр А. Мотиваційні аспекти прийняття та реалізації державно-управлінських рішень// Управління сучасним містом, 2002.- №1-3. - С.28-33.
8. Аніщенко В.О. Роль корпоративної культури у прийнятті управлінських рішень/ В.О. Аніщенко. Актуальні проблеми економіки, 2009.- №3. - С.64-72.
9. Антонюк О. Адміністративний менеджмент: теоретико-методологічні засади// Персонал, 2006.- №12. - С.58-64.
10. Антонюк О. Адміністративний менеджмент: теоретико-методологічні засади// Персонал, 2007.- №1. - С.58-64.
11. Антонюк О. Адміністративний менеджмент: теоретико-методологічні засади// Персонал, 2007.- №2. - С.56-62.
12. Асаул А.М., Коваль О.С. Основні напрями підвищення якості та ефективності розробки і прийняття управлінських рішень у підприємницьких структурах// Економіка України, 2012.- №11. - С.29-37.
13. Батушан В. Політичне лідерство в контексті державного управління: історичний досвід/ В.Батушан. Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України, 2009.- №4. - С.213-221.
14. Бережной О.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень// Актуальні проблеми економіки, 2004.- №9. - С.26-29.

15. Бубякіна М.Ю. Лідерство як передумова ефективного мотивування персоналу/ М.Ю.Бубякіна. Розвиток бізнесу та теорії управління персоналом в умовах трансформації економіки.- К. : МАУП, 2007. - С.214-219.
16. Василенко В.О. Теорія і практика розробки управлінських рішень : навч. посіб. - К. : ЦУЛ, 2003. - 420 с.
17. Васильєва Н. Фінансування надання адміністративних послуг: проблеми та перспективи/ Н.Васильєва. // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України, 2011.- №4. - С.103-110.
18. Вац В. Адміністративно-правові засади управління за результатами діяльності в системі державних органів України/ В.Вац. // Підприємництво, господарство і право, 2012.- №12. - С.124-127.
19. Вітвіцький С. Адміністративний контроль у системі державного контролю// Підприємництво, господарство і право, 2014.- №5. - С.59-63.
20. Гевко І.Б. Методи прийняття управлінських рішень : підруч./ Гевко І.Б. - К.: Кондор, 2009. - 187 с.
21. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : монограф. / Ред. Князєв В.М. - К. : Міленіум, 2003. - 320 с.
22. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право/ [Авер'янов В.Б., Дерещ В.А., Школик В.А. та ін]; за заг. ред. Авер'янова В.Б. - К.: Юстініан, 2007. - 288 с.
23. Дубенко С. Державна служба в Україні : навч. посіб. – Ю. : Вид-во УАДУ, 1998. - С 17
24. Живко З.Б., Данилович-Кропивницька М.Л. Інформаційна основа прийняття стратегічних управлінських рішень// Актуальні проблеми економіки, 2008.- №10. - С.69-80.
25. Клименко О.В. Адміністративне право й державне управління: спільне й особливе/ О.В.Клименко. // Економіка та держава, 2011.- №4. - С.120-122
26. Кондрашов О.М. Державне регулювання і місцеве самоврядування в умовах реалізації промислово-інноваційної політики/ О.М.Кондрашов. Інвестиції: практика та досвід, 2010.- №11. - С.17-19.
27. Кривокульська Н. Адміністративний менеджмент у системі менеджменту органів державної влади // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України, 2013.- №1. - С.22-29.
28. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн : навч. посіб. - Х.: Торнадо, 2001. - 352 с.
29. Новіков Б.В., Сініок Г.Ф., Круш П.В. Основи адміністративного менеджменту : навч. посіб. - К. : ЦНЛ, 2004. - 560 с.
30. Ославський М. І. Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади : навч. посібник. – К. : "Знання", 2009
31. Ортіна Г.В. Гендерні аспекти лідерства в практиці управління./ Ортіна Г.В. // Економіка та держава, 2012.- №7. - С.31-32.
32. Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб./ Приймак В.М. - К.: Атіка, 2008. - 240 с.

33. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб./ [Петруня Ю. Є., Говоруха В. Б., Літовченко Б. В. та ін.]. - 2-ге вид. - К.: ЦУЛ, 2011. - 216 с.
34. Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посіб./ [Ред. Воронкова В.Г.]. - К.: Професіонал, ЦУЛ, 2010. - 351с.
35. Саєнко О. Лідерство на державній службі: досвід Канади для України/ О.Саєнко. // Вісник державної служби України, 2011.- №1. - С.13-16.
36. Симоненко О. Моделі політичного лідерства в Україні/ О. Симоненко. // Політичний менеджмент, 2007.- №6. - С.58-65.
37. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера : навч. посіб./ [Скібіцька Л. І.]. - К. : ЦНЛ, 2009. - 192 с.

Додаткова

38. Авер'янов В. Ще раз про зміст і співвідношення понять «державне управління» і «виконавча влада»: полемічні нотатки// Право України, 2004.- №5. - С.113-116.
39. Адміністративне право : навч. посіб./ [Остапенко О. І., Кісіль З. Р., Ковалів М. В. та ін.]. - 2-ге вид. - К. : Правова єдність, 2009. - 536 с.
40. Актуальні проблеми державного управління інноваційними процесами : науково-інформаційний зб. / За заг ред. В.П. Горбуліна, - вип. 24. - К. : ДП "НВЦ" "Євроатлантикінформ", 2006. - 136 с.
41. Афонін Е.А., Чмига В.О. Соціальна сфера і проблеми державного управління: євроінтеграційний досвід Естонії// Економіка та держава, 2007.- №1. - С.67-69.
42. Ахромкін Є.М. Інноваційна модель ефективного використання регіональних ресурсів: економіко-правовий аспект/ Є.М.Ахромкін. // Інвестиції: практика та досвід, 2011.- №5. - С.10-12.
43. Галайдюк В.В. Залучення молоді до державного управління в Україні: стан, проблеми та шляхи розв'язання/ В.В.Галайдюк. // Наукові праці МАУП.- К. : Персонал, 2012.- вип. 1 (32). - С.120-126.
44. Гнилорібов В. Держава і місцеве самоврядування: проблема взаємин// Віче, 2004.- №5. - С.40-43.
45. Гулька В.І. Державне управління у сфері господарської діяльності// Становлення і розвиток української державності. - К. : Персонал, 2013.- вип.8.- Ч.2. - С.148-152.
46. Дегтяр А. Використання статистичних методів у процесі прогнозування наслідків державно-управлінських рішень // Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України, 2002.- №4. - С.47-60.
47. Державне управління та державна служба : Словник-довідник / уклад. Оболенський О.Ю. - К.: КНЕУ, 2005. - 480 с.
48. Деякі питання надання адміністративних послуг// Офіційний вісник України, 2010.- №78. - С.14-16.

- 49.Інноваційна політика України: проблеми та перспективи : зб. наук. пра. / За заг. ред. В.П. Горбуліна, - вип. 1. - К. : ДП "НВЦ" "Євроатлантикінформ", 2007. - 264 с.
- 50.Інноваційні підходи прийняття на державну службу та її проходження// Вісник державної служби України, 2012.- №2. - С.85-88.
- 51.Оболенський О Принцип професіоналізму в державній службі // Вісник державної служби України -1998.-№ 1 -С 55
- 52.Пластун В.В. Проблема жіночого лідерства у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях // Соціально-психологічні проблеми вдосконалення управлінської діяльності, 2003.- вип.6. - С.171-173.
- 53.Пухтецька А. А. Європейський адміністративний простір і принцип верховенства права : монограф. / [Пухтецька А. А.]. - К. : Юридична думка, 2010. - 140 с.
- 54.Релевантна інформація для управлінських рішень// Баланс, 2009.- №27. - С.25.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	
Тематичний план дисципліни “Адміністративний менеджмент”.....	
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Адміністративний менеджмент”.....	
Теми рефератів та контрольних робіт.....	
Питання для самоконтролю.....	
Список літератури.....	